

VISAGINO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO VISAGINO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	21
3.5. Laisvalaikis	35
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	44
3.8. Gyvenimo sąlygos	46
3.9. Dalyvavimas	50
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	50
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	52
3.10. Žalingi įpročiai	61
3.11. Mityba ir poilsis	68
3.12. Psichologinė savijauta	73
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	78
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS VISAGINO SAVIVALDYBEI	82

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Visagino savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VŠĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Visagino savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Visagino savivaldybės teritorijoje gyveno 6719 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 24,78 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslią arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 401 tiriamasis. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Visagino savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko-nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiramieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminy (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

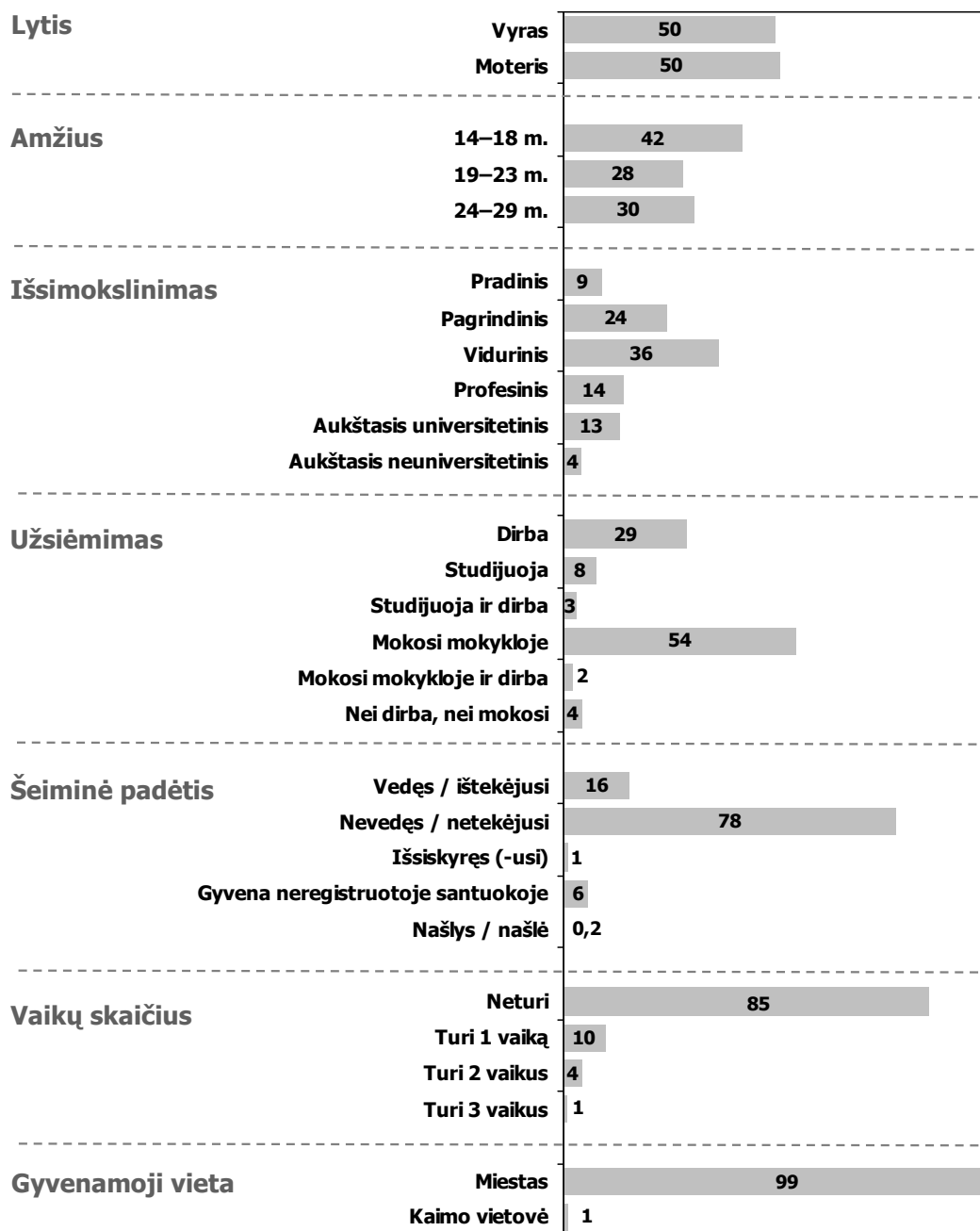
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO VISAGINO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

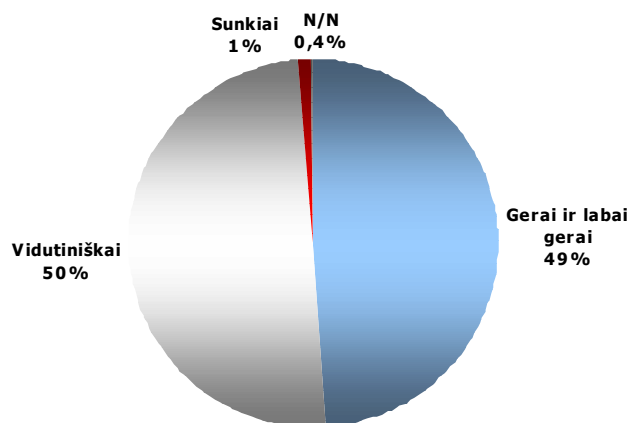
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=401)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 225 moksleiviai, jie sudarė 56 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

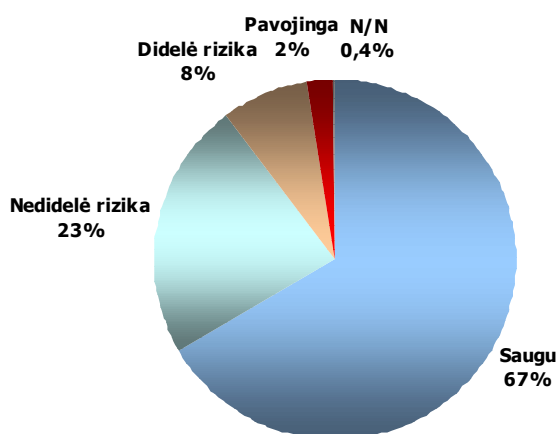
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=225)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 13,4; t. y. svyruoja tarp gerų ir vidutinių gebėjimų spręsti problemas kategorijų.

49 proc. apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 50 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos koreliacijos tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio bei gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=-0,179$, $p=0,007$), psichinės savijautos (Spearmano $\rho=-0,282$, $p<0,001$) ir savęs vertinimo (Spearmano $\rho=-0,276$, $p<0,001$) rodiklių (šių 3 rodiklių aprašus žr. 3.12 skyriuje). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai psichiškai jaučiasi, sveikiau maitinasi ir save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

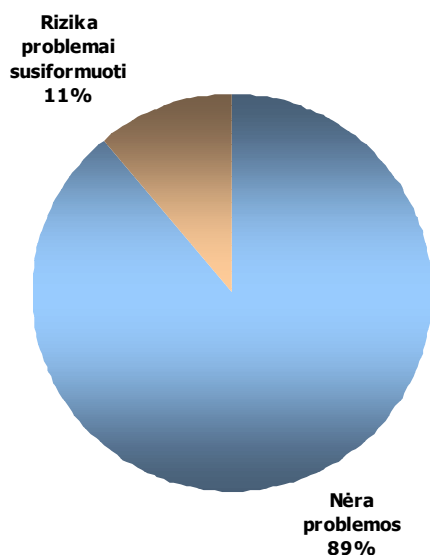
3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=225)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 22,2. Apskritai Visagino savivaldybės mokyklose mokiniai mokosi saugioje arba nedidelės rizikos aplinkoje.

Dauguma (64 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 23 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 8 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. 2 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokyti yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje ir mokyklos saugumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,159$, $p = 0,017$). Tai rodo, kad saugesnėje mokykloje besimokantys moksleiviai geriau įveikia joje kylančias problemas.

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

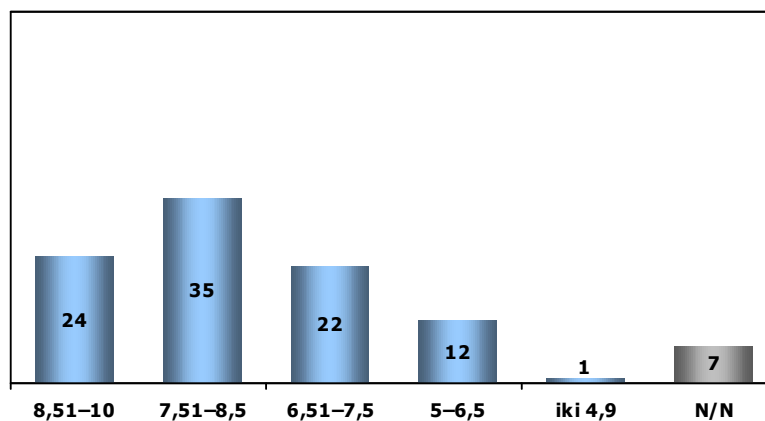

3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=225)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 8,6; t. y. apskritai Visagino savivaldybės moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (89 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 11 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę (žr. 3.2.3 pav.).

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

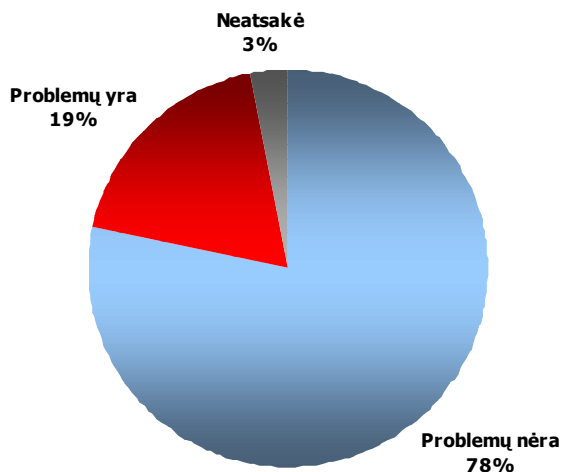
3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=225)

Tyrime dalyvavusių moksleivių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,74. Dauguma (57 proc.) apklaustų moksleivių nurodė vidutinį (6,51–8,5 balo) pažymių vidurkį. 24 proc. – aukštą (8,51–10 balų). 13 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas ir pažangumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,169$, $p = 0,011$). Tai

rodo, kad geriau besimokantys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis. Aukščiausią (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo merginos (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

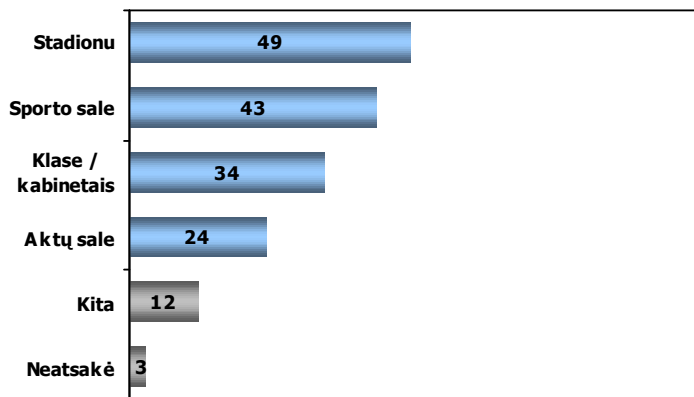
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=225)

Didžioji dalis (78 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 19 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

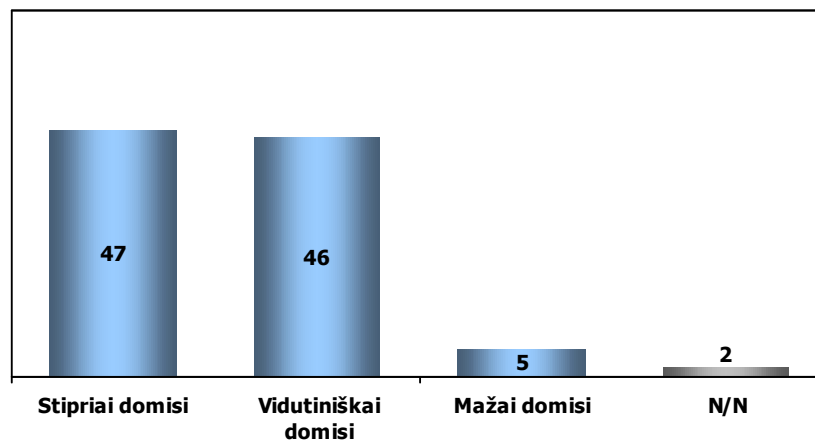
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=225)

49 proc. apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 43 proc. – sporto sale. 34 proc. – klase / kabinetais. 24 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręgti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

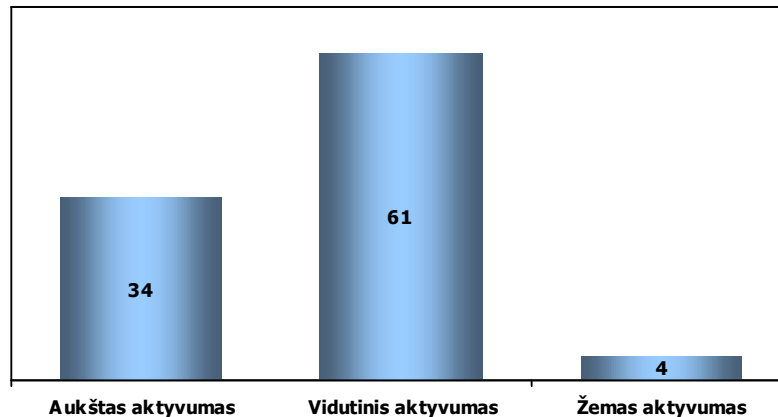
3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=225)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 15,2; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutinis.

47 proc. respondentų labai domisi būsima profesija. 46 proc. išreiškė vidutinį susidomėjimą. 5 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Būsima profesija labiau domisi vyresni (19–23 m.) mokiniai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=225)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 18,5. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Daugumai (61 proc.) apklaustųjų būdingas vidutinis aktyvumas mokinių savivaldoje. 34 proc. respondentų patenka į aktyvių dalyvių kategoriją. 4 proc. pasižymi žemu aktyvumu (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodikliu (Spearmano $\rho=0,149$, $p=0,025$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji geriau įveikia mokykloje kylančias problemas.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **mokytojų kvalifikacijos stoka** („mažai kvalifikuotų mokytojų“, „kvalifikuotų mokytojų trūkumas“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („mokymosi krūviai kartais būna tikrai per dideli, grįžus namo, vietoj to, kad pailsėčiau, sėdu prie pamokų“)
- ✓ **silpnos mokytojų lietuvių kalbos žinios** („yra mokytojų, kurios nežino, arba blogai žino lietuvių kalbą“)
- ✓ **šaltos mokyklos patalpos, prasti kabinetai** („šalta mokykloje“, „prasti kai kurie kabinetai“, „šalta“)
- ✓ **informacijos apie popamokinę veiklą stoka** („informacijos stoka kalbant apie popamokinę veiklą“)
- ✓ **tarpmokyklinis nebendradarbiavimas** („trūksta bendradarbiavimo tarp mokyklų“).

Du jaunuoliai mano, kad **problemų, susijusių su mokykla, nėra** („neturiu problemų išvis“, „pas mane problemų nėra“), o trečiasis jaunuolis tvirtina, kad **dėl savo būdo savybės visada ieškoti išeities, taip pat nesusiduria su problemomis** („asmeniškai aš, tirkai problemų neturiu mokykloje, galbūt dėl to, kad visur ir visada ieškau išeities ir dažniausiai ją randu“).

Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti šiais būdais:

- ✓ **jaunuolių supažindinimas su perspektyvomis ir galimybėmis** („siekčiau atrasti kuo efektingesnių būdų, supažindinčiau jaunus žmones su perspektyvomis ir galimybėmis“)

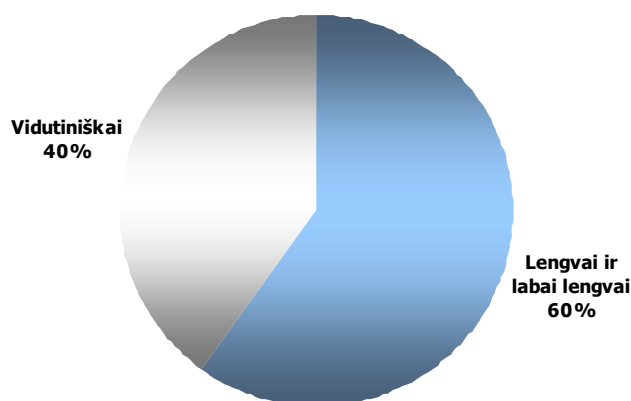
- ✓ **skatinimas studijuoti profesines specialybes** („sudominčiau žmones imtis studijuoti šias, profesines specialybes“, „supažindinčiau moksleivius su profesijų rūšimis“)
- ✓ **mokyklos patalpų šildymas, remontas** („reikėtų labiau šildyti patalpas“, „padaryti remontą“)
- ✓ **didesnių lėšų mokykloms skyrimas** („skirčiau mokykloms daugiau pinigų“)
- ✓ **egzaminų lengvinimas** („palengvinčiau 12-tos klasės egzaminus“)
- ✓ **mokymosi krūvio mažinimas** („sumažinčiau pamokų skaičių“).

Vienas jaunuolis nurodė, kad problemų, susijusių su mokykla, **šaknų reikia ieškoti pačiose mokyklose** („sunku kažką komentuoti, mano nuomone, ne ministerijos darbe ar sprendimuose kažką keisčiau, o būtent mokyklose, juk įstatymai galioja vienodai visiems mokytojams, tačiau vienų pamokos būna įdomios ir naudingos, o kitų nuobodžios ir visai nenaudingos“).

3.3. Studijos

Tyrimo dalyvavo 43 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

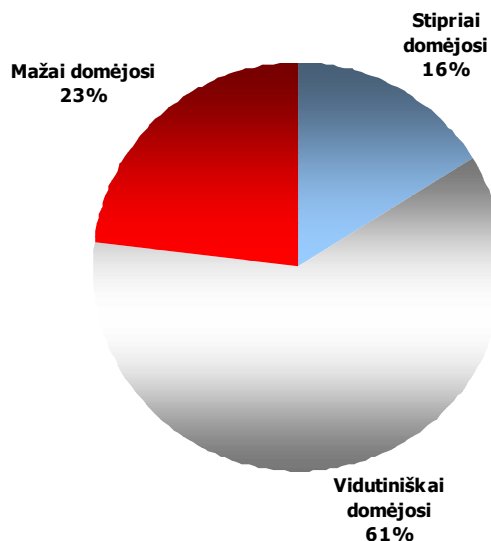
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=43)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,7; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

60 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 40 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei savęs vertinimo (Spearmano $\rho=-0,350$, $p=0,021$) rodiklių (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuje). Tai reiškia, kad kuo geriau studentai save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas aukštojoje mokykloje.

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

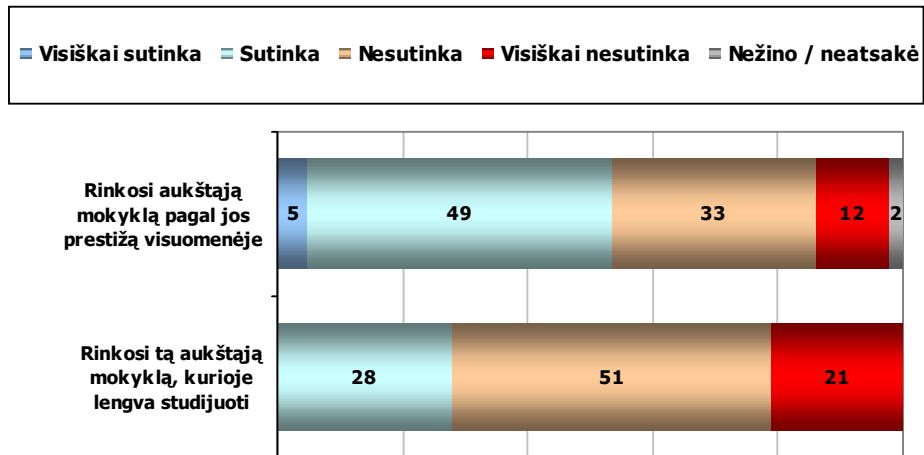

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=43)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 15,3. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Didžioji dalis (61 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 23 proc. priskirtini mažai besidominčiųjų, 16 proc. – labai besidominčiųjų būsimomis studijomis ir aukštąja mokykla grupei (žr. 3.3.2 pav.).

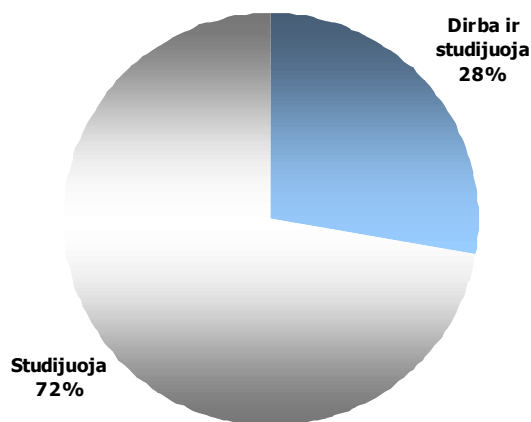
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=43)

54 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 45 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 28 proc. tyrimo dalyvių. 72 proc. teigė į šį kriterijų neatsižvelgę (žr. 3.3.3. pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

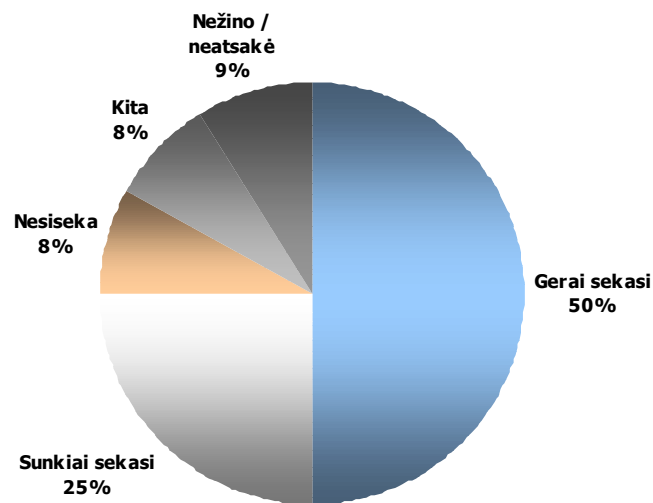

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=43)

72 proc. apklaustų studentų tik studijuoja, 28 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

Dažniau dirba ir studijuoja nei vien studijuoja vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,025$).

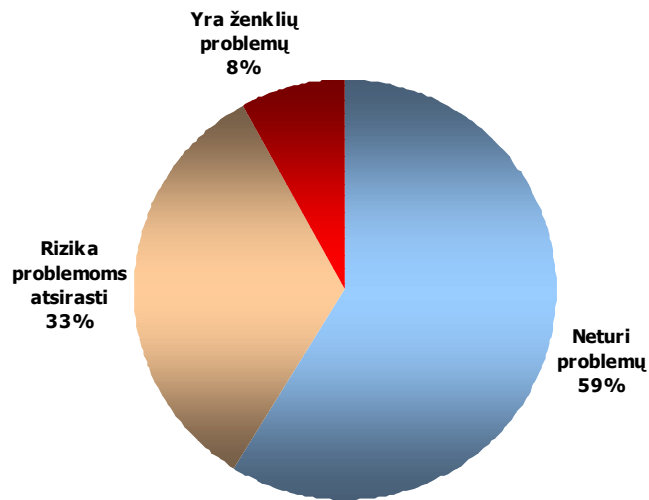
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=12)

50 proc. dirbančių studentų derinti studijas ir darbą sekasi gerai. 25 proc. – sekasi sunkiai, 8 proc. – nesiseka (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklų problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

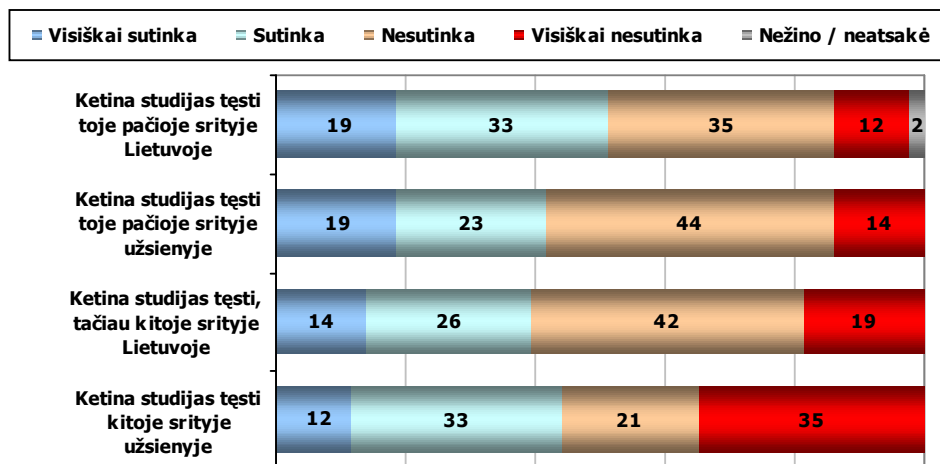

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=12)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 10,3. Ši reikšmė rodo, kad šiuo metu problemos nėra, tačiau gali kilti pavojus darbo ir studijų derinimo problemoms atsirasti.

Dauguma (59 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 33 proc. priklauso rizikos grupei, o 8 proc. turi ženklų problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketinimai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

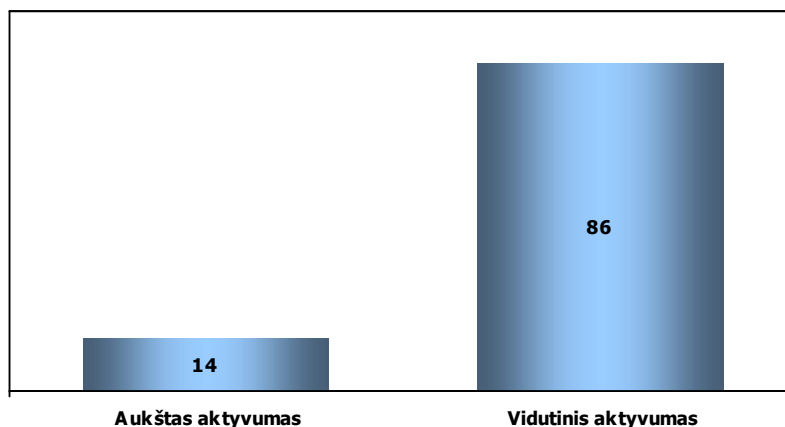

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=43)

Dauguma (52 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 42 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 30 proc., užsienyje – 45 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje kitoje ir Lietuvoje toje pačioje srityje (Spearmano $\rho = -0,317$, $p = 0,038$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti Lietuvoje toje pačioje srityje, rečiau svarsto apie studijų tęsimą užsienyje kitoje srityje. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas studijose rodiklio ir planų studijas tęsti kitoje srityje užsienyje (Spearmano $\rho = -0,430$, $p = 0,004$). Tai rodo, kad studentai, kuriems sunkiau sekasi įveikti studijose kylančias problemas, yra labiau linkę jas tęsti užsienyje, bet kitoje srityje. Studijas tęsti kitoje srityje užsienyje dažniau planuoja vyriausi (24–29 m.) studentai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$).

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=43)

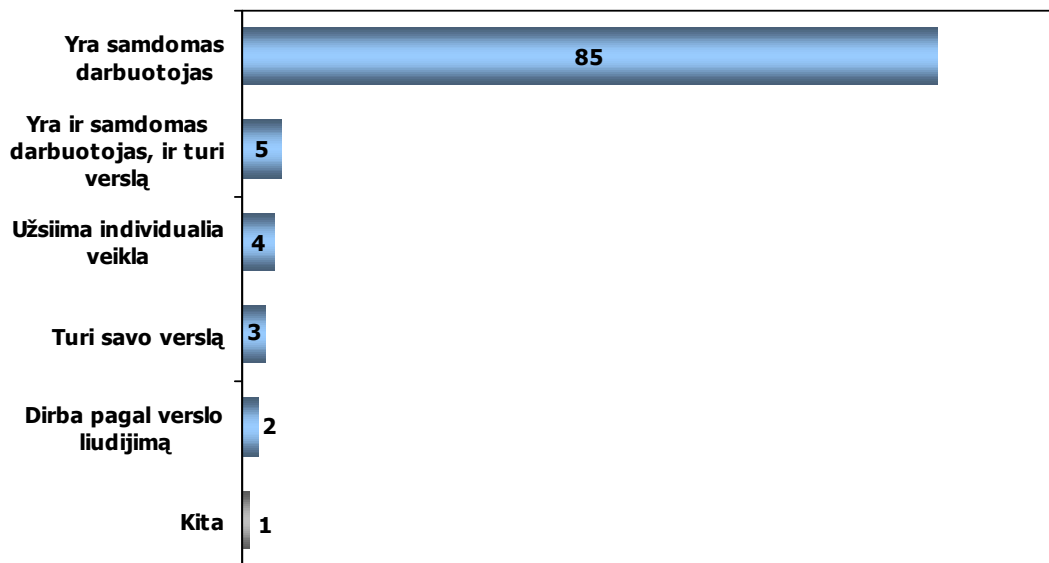
Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 21,7. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

Dauguma (86 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo grupę patenka 14 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

3.4. Darbas

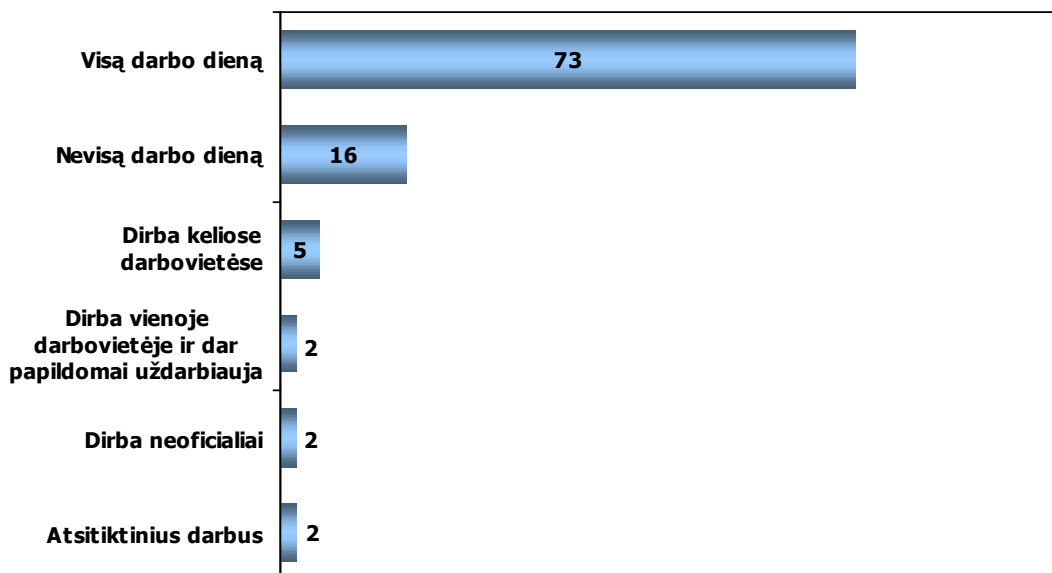
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

33,9 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 28,9 proc. tik dirbo, 3 proc. dirbo ir studijavo ir 2 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 136 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,8 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=136)

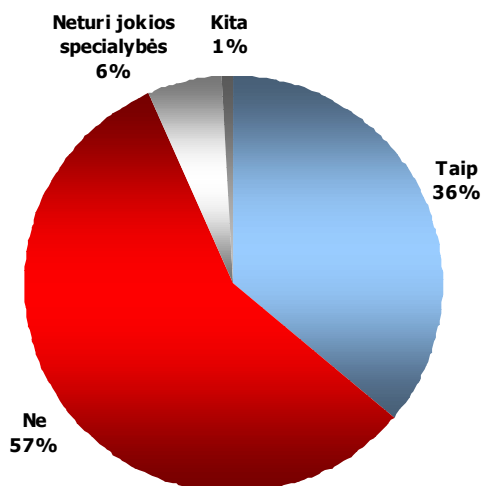
Dauguma dirbančiųjų (85 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=136)

73 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 16 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

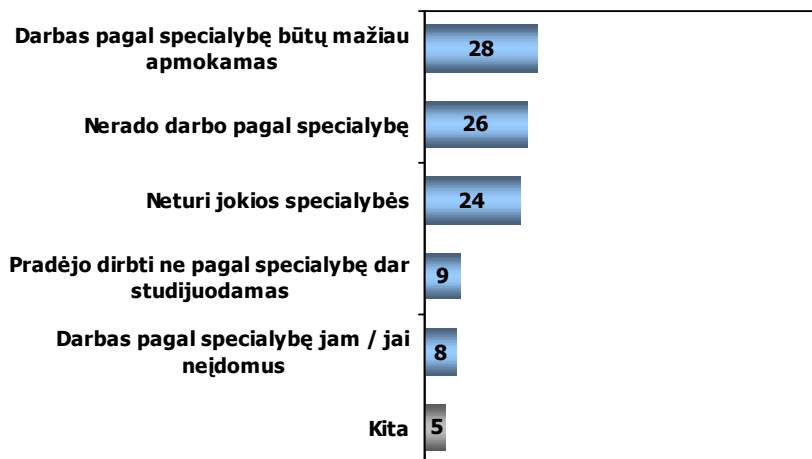
Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=136)

Pagal specialybę dirba 36 proc. dirbančių apklaustųjų. 57 proc. dirba ne pagal specialybę, o 6 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

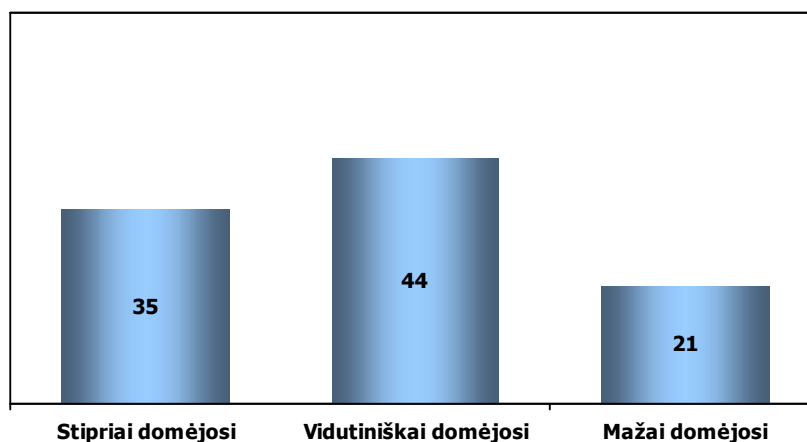
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=87)

28 proc. dirbančių ne pagal specialybę šį darbą pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio. 26 proc. darbo pagal specialybę nerado. 24 proc. jokios specialybės neturi (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

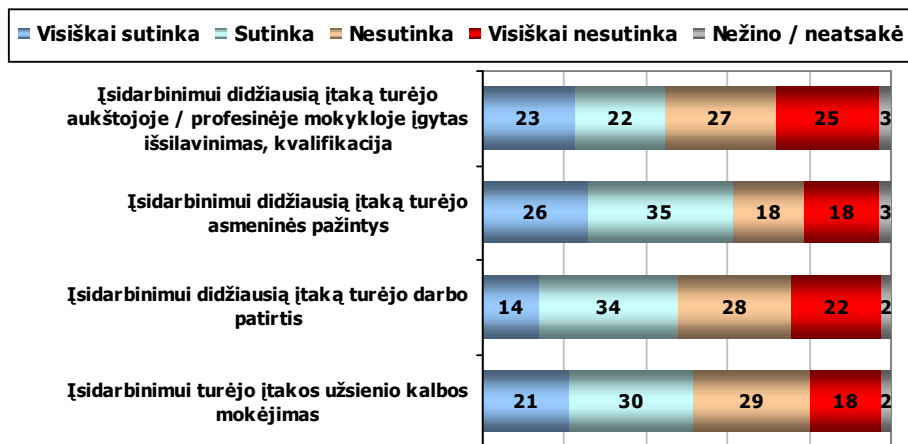
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=136)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 14,8. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

44 proc. dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 35 proc. labai domėjosi, o 21 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio (Spearmano $\rho = -0,298$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad sąmoningiau pasirinkę profesiją jaunuoliai dažniau dirba pagal specialybę. Profesiją sąmoningiau rinkosi moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,038$).

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

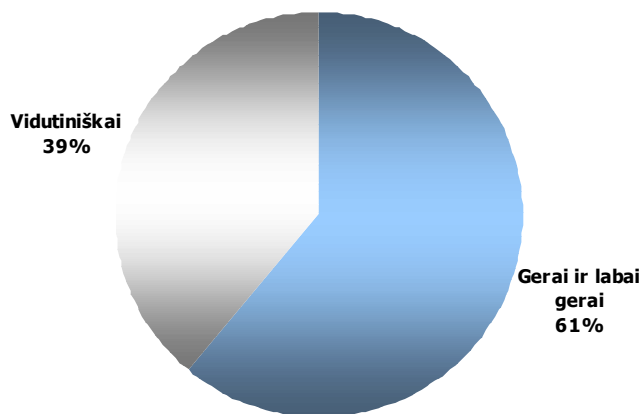

3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=136)

Dauguma (61 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 51 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą. 48 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo darbo patirtis. 45 proc. taip mano apie aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytą išsilavinimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,379$, $p<0,001$) bei silpna teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,239$, $p=0,005$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Be to nustatyta statistiškai reikšminga darbo pagal specialybę vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,431$, $p<0,001$) ir silpna neigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė asmeninės pažintys (Spearmano $\rho=-0,226$, $p=0,008$). Tai rodo, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas, o asmeninės pažintys rečiau turėjo įtakos. Darbo patirtis dažniau įsidarbinimą lėmė vyrams (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

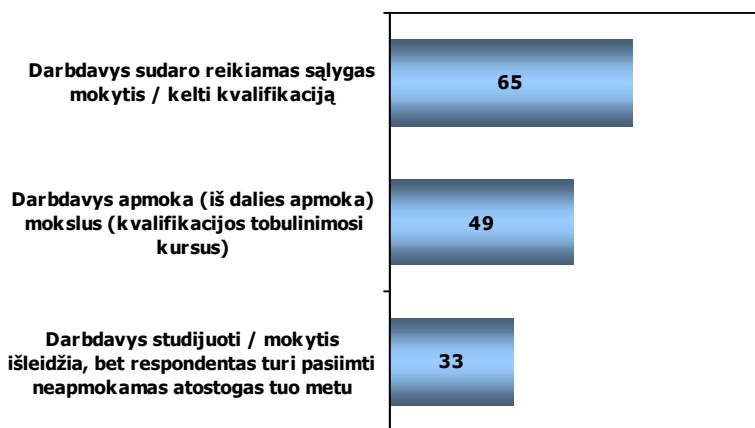
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=136)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,6. Tai rodo, kad su problemomis darbe susidorojama gerai.

Dauguma (61 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 39 proc. – vidutiniškai (žr. 3.4.7 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe koreliacija su fizinės savijautos rodikliu (Spearmano $\rho = -0,212$, $p = 0,013$) ir vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,451$, $p < 0,001$) rodikliu. Tai rodo, kad su problemomis darbe sėkmingiau susidoroja geriau fiziškai besijaučiantys apklaustieji ir geriau save vertinantys tyrimo dalyviai. Problemas darbe geriau įveikia moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,022$).

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

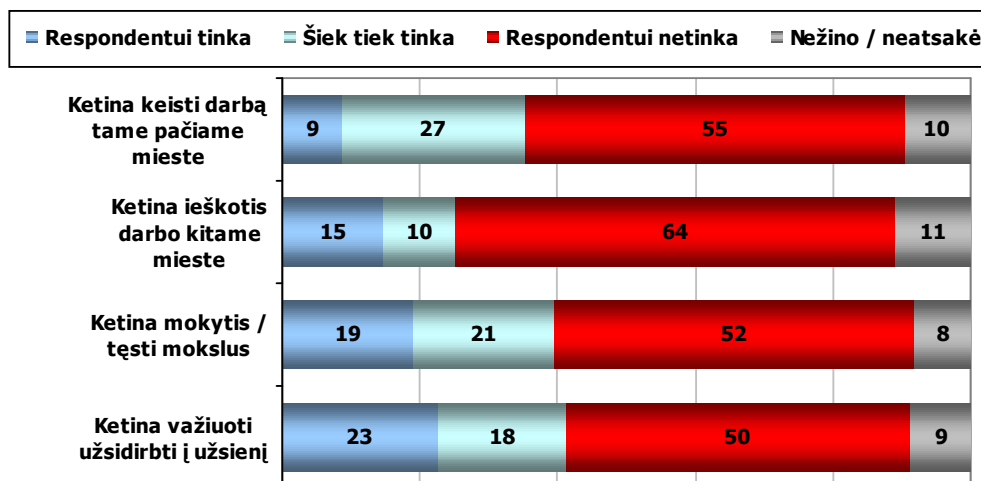

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=136)

Daugumai (65 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 49 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 33 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Darbdaviai sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją dažniau sudaro vyriausiems (24–29 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,044$). Mokslus (bent iš dalies) darbdaviai dažniau apmoka vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,016$), bet jiems taip pat dažniau studijuoti, mokytis leidžiama tik pasiėmus nemokamų atostogų (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

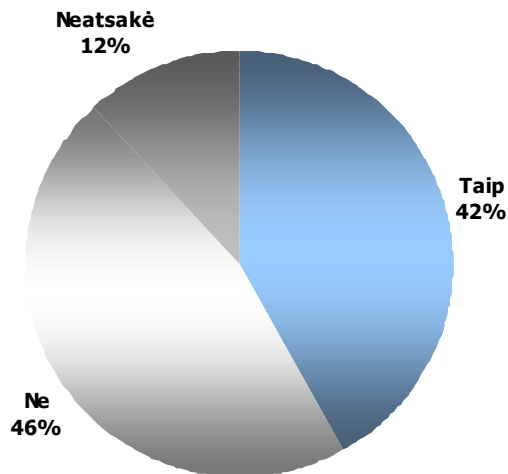
Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=136)

Važiuoti į užsienį užsidirbti ketina 41 proc. apklaustųjų. 40 proc. planuoja tęsti mokslus, 36 proc. – keisti darbą tame pačiame mieste. Ieškotis darbo kitame mieste linkę 25 proc. apklausos dalyvių (žr. 3.4.9 pav.).

Ketinio keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

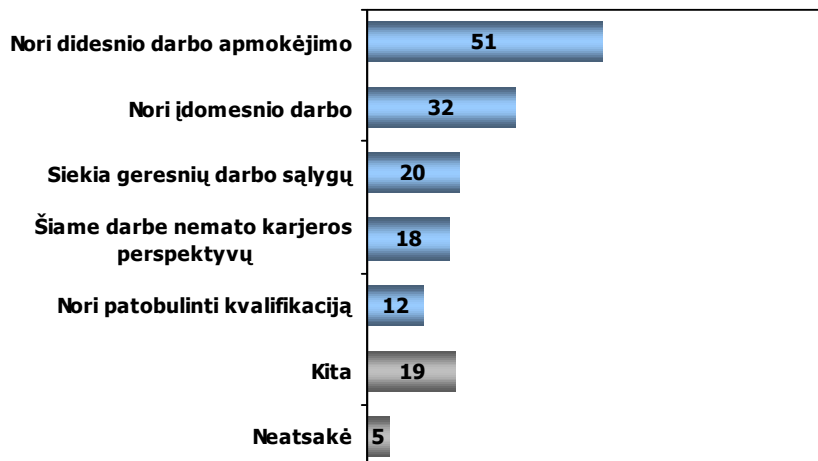

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=136)

46 proc. dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. 42 proc. ketina tai daryti (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos planų keisti darbą vidutinio stiprumo teigiamos koreliacijos su ketinimais vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,464$, $p<0,001$), keisti darbą tame pačiame (Spearmano $\rho=0,424$, $p<0,001$) ar kitame mieste (Spearmano $\rho=0,364$, $p<0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su ketinimu mokytis ar tęsti mokslus (Spearmano $\rho=0,241$, $p=0,005$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą labiausiai svarsto galimybę vykti į užsienį užsidirbti, jo ieškoti tame pačiame ar kitame mieste ir truputį mažiau – mokytis ar tęsti mokslus.

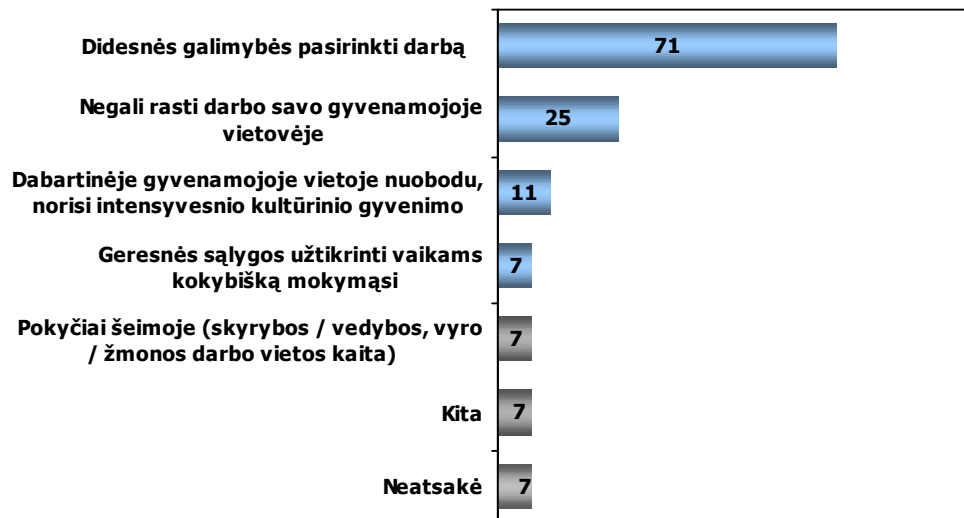
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=74)

Dažniausiai (51 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio atlyginimo. 32 proc. apklaustųjų ketina ieškoti įdomesnio darbo, 20 proc. – geresnių darbo sąlygų. 18 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=28)

Dažniausiai (71 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 25 proc. savo gyvenamojoje vietovėje darbo rasti negali. 11 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo (žr. 3.4.12 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, Visagino savivaldybę jaunimas (14–18 m.) vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **jauki, rami ir švari miesto aplinka** („mano miestas yra jaunas, todėl vien miesto aplinka yra labai jauki“, „patrauklus, nes ramus, švarus“)
- ✓ **gražus kraštovaizdis** („patrauklus dėl savo gamtovaizdžio, grynas oras“)
- ✓ **jaunimui pritaikytos erdvės** („daug jaunimui pritaikytos aplinkos“)
- ✓ **sportui skirtos vietos** („mieste yra daug įvairių sporto aikštelių“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Visagino savivaldybe lėmusios priežastys:

- ✓ **veiklos ir darbo stygius** („nedaug pramogų“, „mažai reikalingos veiklos“, „nėra darbo ir veiklos“, „mažai darbo, linksmybių, renginių“)
- ✓ **vietų jaunimui susirinkti stygius** („labai trūksta vietų, kur jaunimas galėtų susirinkti ir pabūti bei kad jose nebūtų girtaujama“)
- ✓ **didelis rusakalbių skaičius** („ne pats patraukliausias, nes daug rusakalbių“)
- ✓ **pavojingumas** („nepatrauklus, nes pavojingas“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Visagino savivaldybę taip pat vertina nevienareikšmiškai. Teigiamą nuomonę lemia:

- ✓ **gamtos ir miesto grožis** („graži gamta“, „gražus miestas, žmonės“)

- ✓ **organizacijų gausa** („daug įvairių organizacijų užimančių jaunimą vakarais“)
- ✓ **pažįstami žmonės** („mažas miestas – daug pažįstamų, tai gerai“).
Neigiamai Visagino savivaldybę įvertinusių jaunuolių (19–29 m.) nuomonę lėmė:
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų, renginių trūkumas** („nevyksta renginiai“, „ nėra patrauklių vietų“)
- ✓ **darbo stygius** („trūksta darbo“, „ nėra patrauklus dėl didelio neužimtumo, darbo vietų trūkumo“)
- ✓ **jaunimo emigracija** („jaunimas išvažiuoja“)
- ✓ **mažos galimybės** („mažai galimybių“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunimo taip pat buvo teirujamasi, kokios veiklos labiausiai pasigendama. Nustatyta, jog 14–18 m. amžiaus jaunuoliams Visagino savivaldybėje labiausiai trūksta:

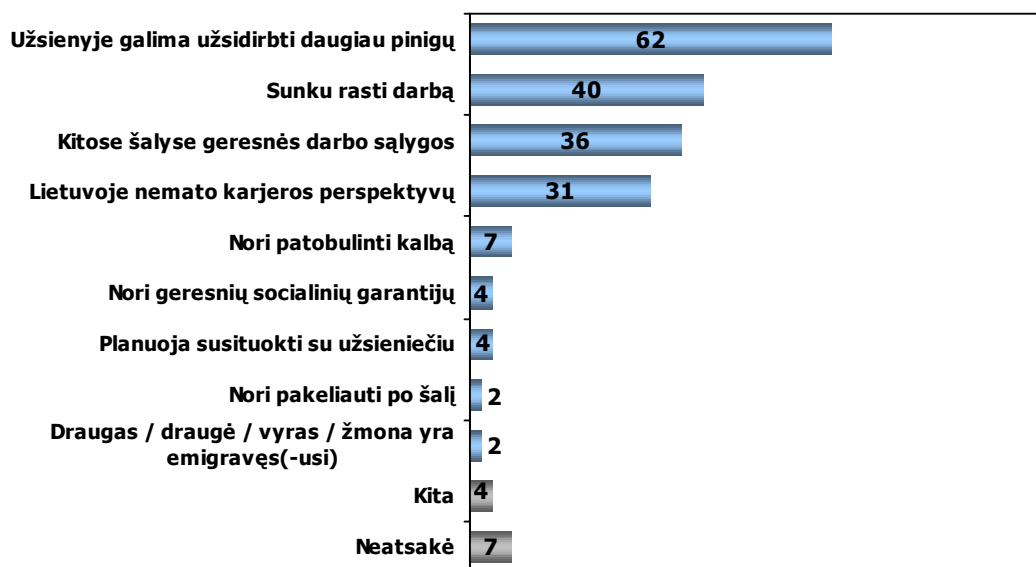
- ✓ **pramogų, laisvalaikio praleidimo vietų** („pramogų“, „laisvalaikio užimtumui“, „ nėra kur nueiti laisvalaikiu jaunimui“)
- ✓ **darbo** („smulkaus uždarbio“, „trūksta darbo jaunimui ir suaugusiems“)
- ✓ **renginių** (renginių, koncertų, teminių vakarėlių“)
- ✓ **fizinės veiklos** („fizinės veiklos“).

Du jaunuoliai teigė, kad Visagino savivaldybėje jokios **veiklos netrūksta** („man atrodo netrūksta“, „nieko netrūksta, tiesiog reikia dalyvauti“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji, labiausiai pasigenda laisvalaikio praleidimo vietų, renginių bei darbo vietų, o be jau minėtų aspektų, Visagino savivaldybėje stokoja:

- ✓ **informacijos apie vykstančias veiklas** („informacijos, nes nedaugelis apie tai žino ar domisi“)
- ✓ **savanoriškos veiklos** („savanorystės“).

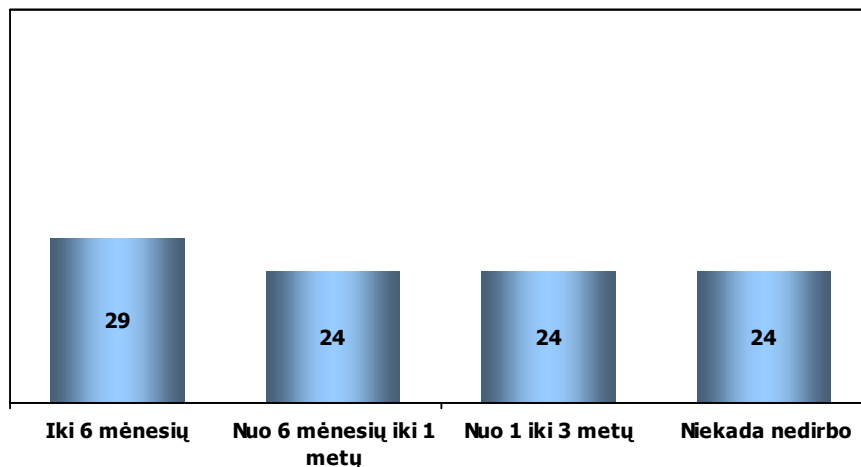
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=45)

Dažniausiai (62 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškoti dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 40 proc. nurodė, jog jiems čia sunku susirasti darbą. 36 proc. mano, kad kitose šalyse jų laukia geresnės darbo sąlygos. 31 proc. apklaustųjų Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.13 pav.).

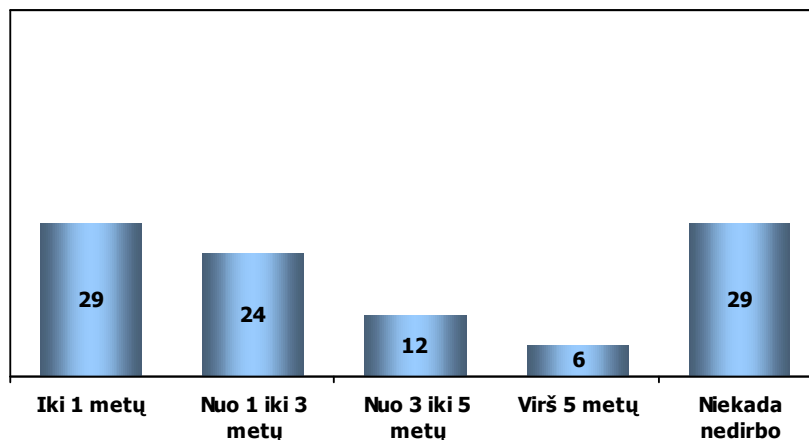
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=17)

29 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 24 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 24 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Dar 24 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

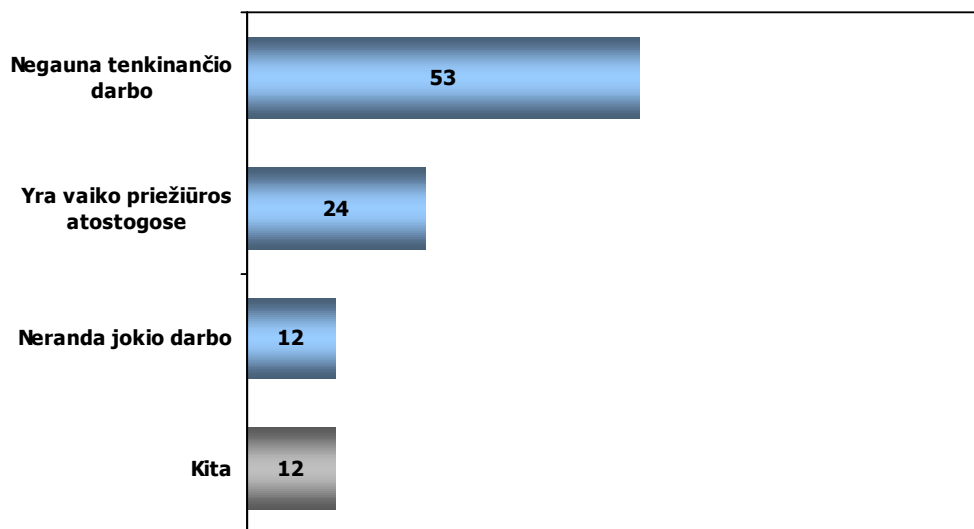
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=17)

29 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo iki 1 metų, 24 proc. – nuo 1 iki 3 metų. 18 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

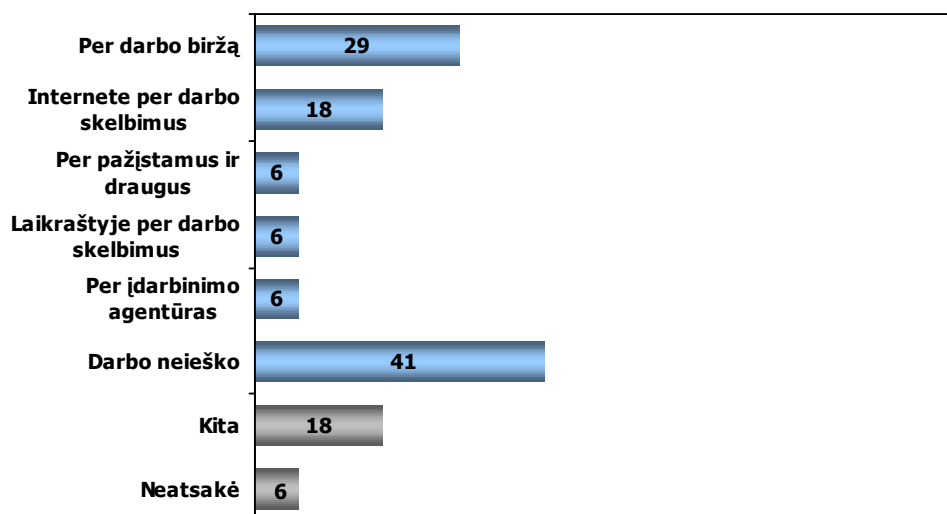
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=17)

Dauguma (53 proc.) nedirbančių apklaustųjų negauna juos tenkinančio darbo. 24 proc. šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose. 12 proc. neranda jokio darbo (žr. 3.4.16 pav.).

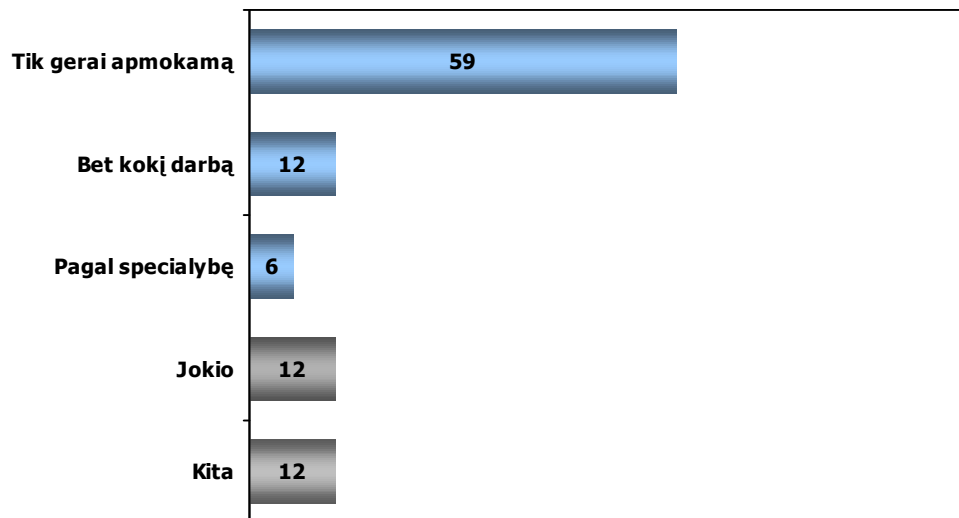
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=17)

29 proc. nedirbančių apklaustųjų darbo ieškosi per darbo biržą. 18 proc. mini skelbimus internete. 6 proc. respondentų teigė darbo ieškantys per pažįstamus ir draugus, įdarbinimo agentūras ir / ar darbo skelbimus laikraštyje (žr. 3.4.17 pav.).

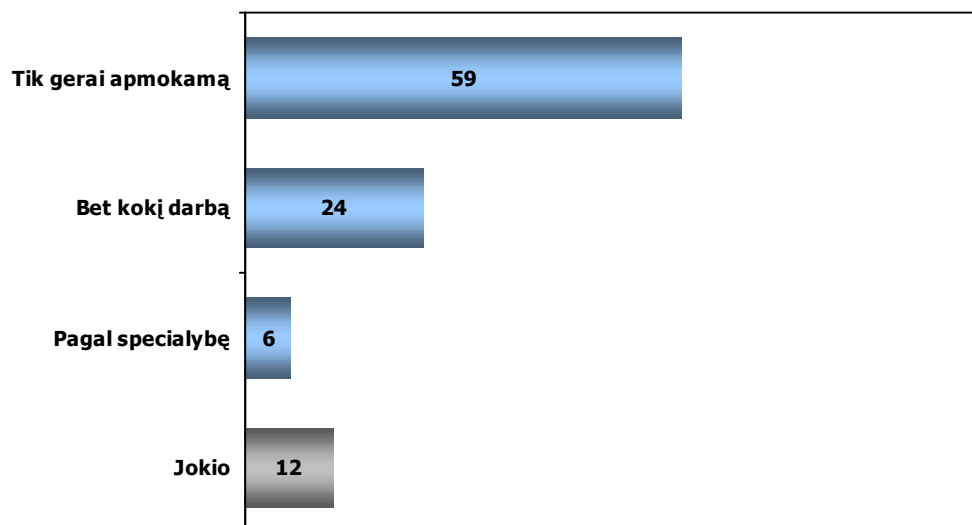
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=17)

Dauguma (59 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. Bet koks darbas tenkintų 12 proc. jaunų savivaldybės bedarbių (žr. 3.4.18 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

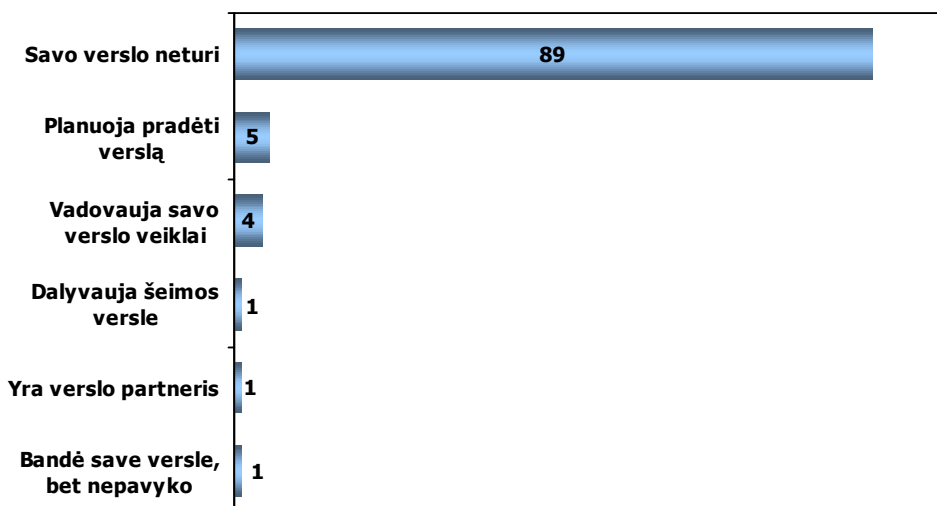

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=17)

Dauguma (59 proc.) nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 24 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.19 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo, kurį apklaustieji sutiktų dirbti Lietuvoje ir užsienyje, pobūdžio (Spearmano $\rho=0,589$, $p=0,013$). Tai rodo, kad apklaustieji sutiktų dirbti panašų darbą tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

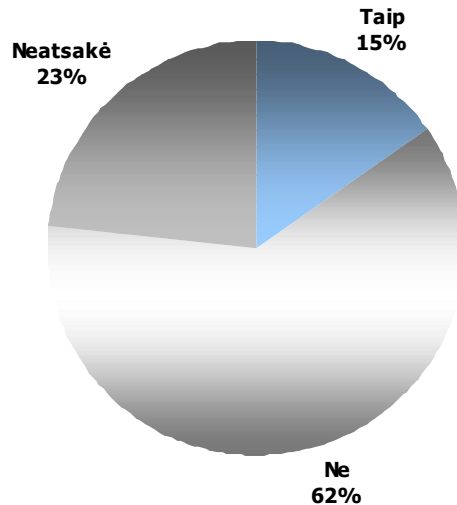
Ver slumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=401)

Dauguma (89 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 6 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. Pradėti savo verslą planuoja 5 proc. respondentų (žr. 3.4.20 pav.).

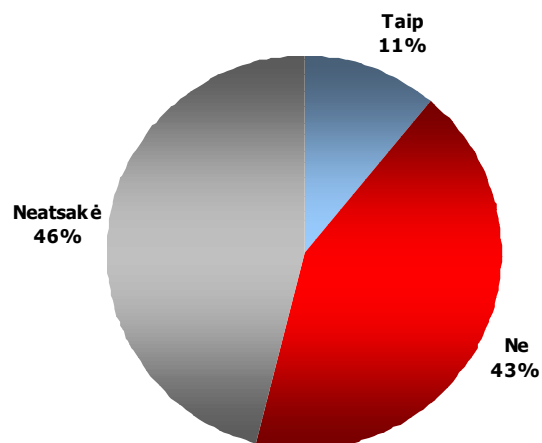
Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=401)

62 proc. apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 15 proc. su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=401)

43 proc. apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 11 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika (Spearmano $\rho=0,494$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo politika, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

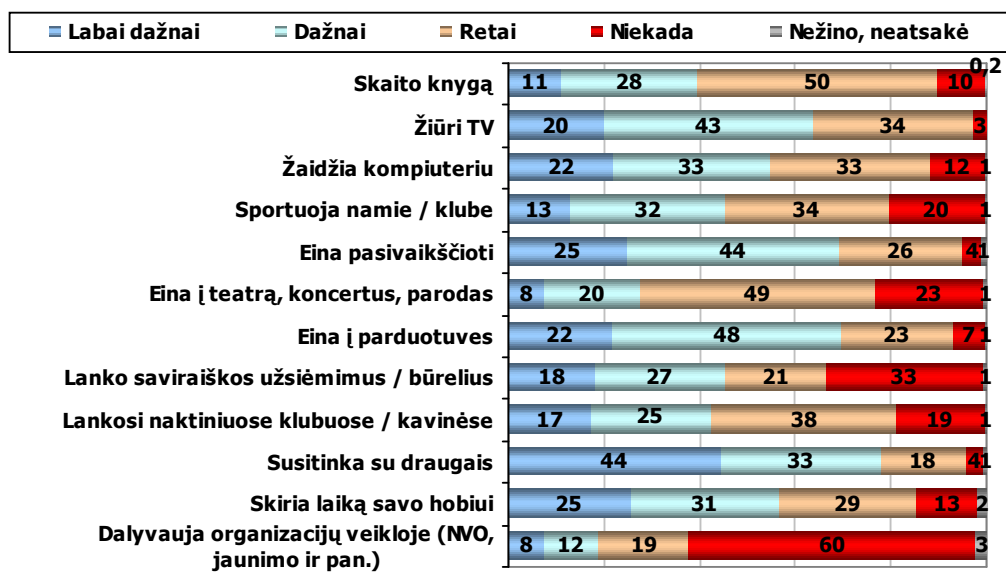
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Visagino savivaldybėje svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, laiko šias:

- ✓ **mažas darbo vietų skaičius** („*naujų darbo vietų nekuriama*“, „*uždarė atominę – nėra darbo*“, „*beveik nėra galimybės jaunam žmogui įsidarbinti*“, „*trūksta darbo, nepriima jaunimo*“, „*nėra darbo*“)
- ✓ **sunkumai įsidarbinti neturint pažinčių** („*visur įdarbinami giminės ir draugai, žmogui be pažinčių gauti darbą labai sunku*“)
- ✓ **sunkumai įsidarbinti neturint patirties** („*nenori priimti darbuotojų be darbo patirties*“)
- ✓ **Ignalinos atominės elektrinės uždarymas** („*atominės elektrinės uždarymas*“).
Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **siekiant įdarbinti jaunimą, sudarant lengvatas jo įdarbinimui** („*kreipčiausi į savivaldybę, kad nustatytų lengvatas įmonėms, kurios įdarbina jaunimą, siekčiau, kad būtų įdarbintas bent vienas žmogus iš jaunos šeimos, nes kai darbo neturi abu, tada tik emigruot*“, „*sukurčiau kuo daugiau darbo vietų*“, „*spręščiau jaunimo įdarbinimo problemą*“)
- ✓ **priimant į darbą darbuotojus be patirties** („*priimčiau jaunimą be patirties*“, „*priimčiau darbuotojus be darbo patirties, nes kaip įgyti patirties, jei niekas nepriima be jos*“)
- ✓ **sprendžiant jaunimo bendravimo ir laisvalaikio leidimo problemas** („*reikia spręsti jaunimo bendravimo, laisvalaikio praleidimo problemas*“)
- ✓ **sudarant sąlygas užsidirbti kišenpinigių** („*suteikčiau galimybę užsidirbti kišenpinigių atliekant miestui naudingus darbus*“)
- ✓ **vykdant projektus** („*vykdyčiau projektus*“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

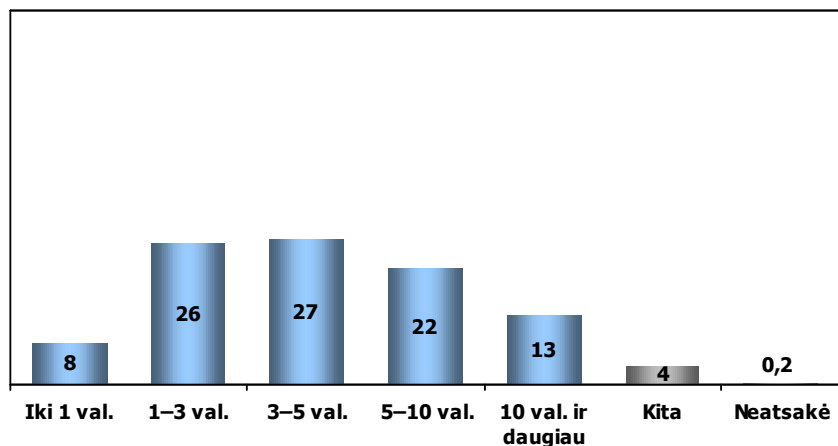

3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=401)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (77 proc.), eiti į parduotuves (70 proc.), pasivaikščioti (69 proc.), žiūrėti TV (63 proc.), skirti laiką savo hobiui (56 proc.) bei žaisti kompiuteriu (55 proc.). Rečiausiai dalyvaujama organizacijų veikloje (20 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (28 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,046$). Vyrai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p=0,026$). Vyriausi (24–29 m.) respondentai dažniau žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

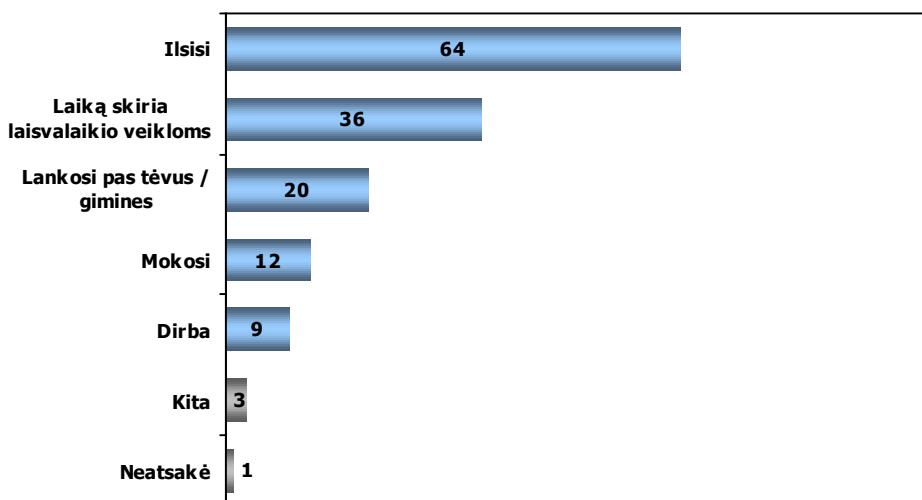

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=401)

34 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 27 proc. – 3–5 val. 22 proc. – 5–10 val. Dar 13 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

Daugiausiai laiko (10 val. ir daugiau) laisvalaikiui dažniau skiria jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

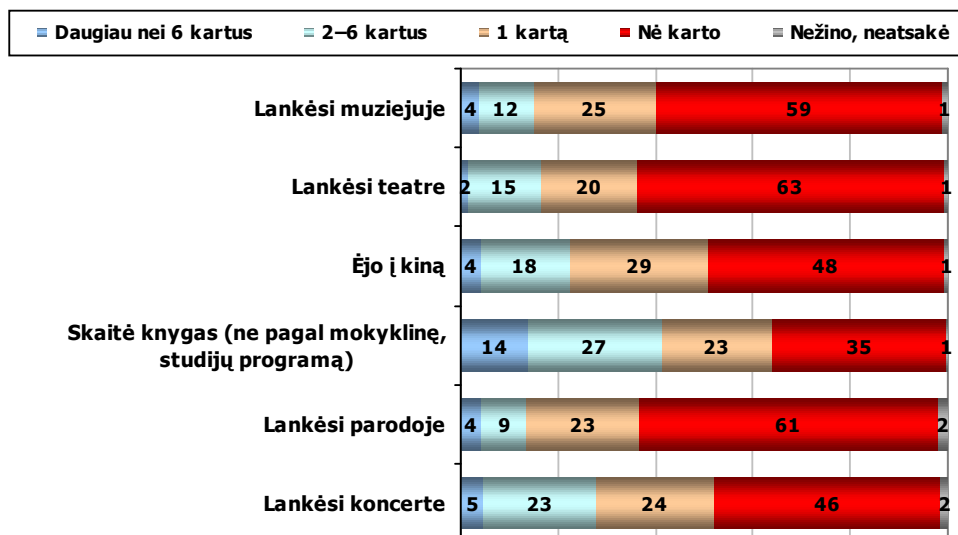
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=401)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – poilsis (64 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (36 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

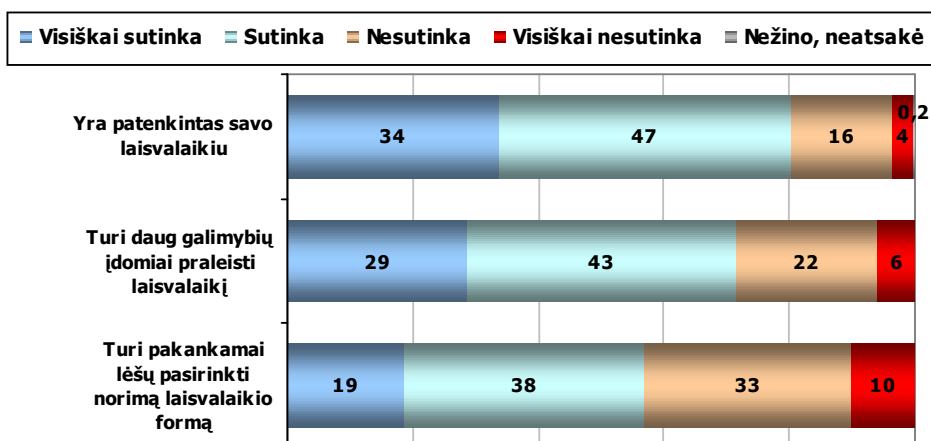

3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=401)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 64 proc. apklaustųjų. Koncerte lankėsi 52 proc., o kine – 51 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Vyriausi (24–29 m.) apklaustieji dažniau lankėsi teatruose (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$), parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$), koncertuose (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=401)

Savo laisvalaikiu patenkinti 81 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 72 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 57 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos stiprios teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Yra patenkinti savo laisvalaikiu ir turi daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Spearmano $\rho=0,677$, $p<0,001$)
- Yra patenkinti savo laisvalaikiu ir turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,584$, $p<0,001$)
- Turi daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,610$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Savo laisvalaikiu dažniau patenkinti jauniausieji tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („dėl mokslo“, „dažniausiai tai būna namų darbų gausa“, „dėl didelio mokslo krūvio“, „mokslai, tai yra namų darbai“)
- ✓ **laisvalaikio praleidimo būdų stygių** („mažai pramogų jaunimui, mažas pasirinkimas užsiėmimų kurie tau būtų prie širdies ir užsiimtume tuo su atsidavimu“)
- ✓ **tinginystę, motyvacijos stoką** („visiškai asmeniškai dalykai, tokie kaip motyvacijos stoka, tingėjimas“)
- ✓ **kultūrinės veiklos stygių** („mažas skaičius renginių, koncertų, spektaklių“)
- ✓ **būtinybę padėti tėvams** („padedu tėvams ir nebelieka laiko laisvalaikiui“)
- ✓ **lėšų stygių** („nėra galimybių, pinigų“).

Vos vienas jaunuolis (14–18 m.) patikino visiškai išnaudojantis savo laisvalaikį („labai efektyviai išnaudoju laiką“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **psichologinis išsekimas / bloga savijauta** („dažniausiai dėl to, kad esu psichologiškai išsekinta ir laisvalaikis virsta miegu, arba tiesiog sėdėjimu ir žiūrėjimu į vieną tašką“, „dėl savijautos, laiko, per kurį gerai jaučiuosi“)
- ✓ **pinigų stygius** („trūksta pinigų kažkokioms pramogoms“, „dėl finansinių problemų“, „dėl finansų“, „trūksta finansų“)
- ✓ **pramogų bei renginių stoka** („dėl renginių (kultūrinių) stygiaus“).

Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikio, 14–18 metų amžiaus tiriamieji pasiūlė:

- ✓ **mažinti mokymosi krūvį namuose** („reikia pamokas keisti taip, kad mokinys, grįžęs po pamokų namo, turėtų atlikti tik minimalius darbus, nes iš pamokos jis gavo pakankamai daug žinių“, „mažiau užduoti namų darbų“)
- ✓ **mokyklose mokytis tik svarbiausių dalykų** („klasėje aiškinti tiek informacijos, kiek mokinys turi žinoti“)
- ✓ **kurti vietas jaunimui susiburti** („steigti jaunimo „kampelius“, kur jaunimas galėtų leisti laiką su draugais“)
- ✓ **organizuoti įdomias veiklas, užsiėmimus jaunimui** („skatinti žaisti stalo žaidimus ir panašiai“)

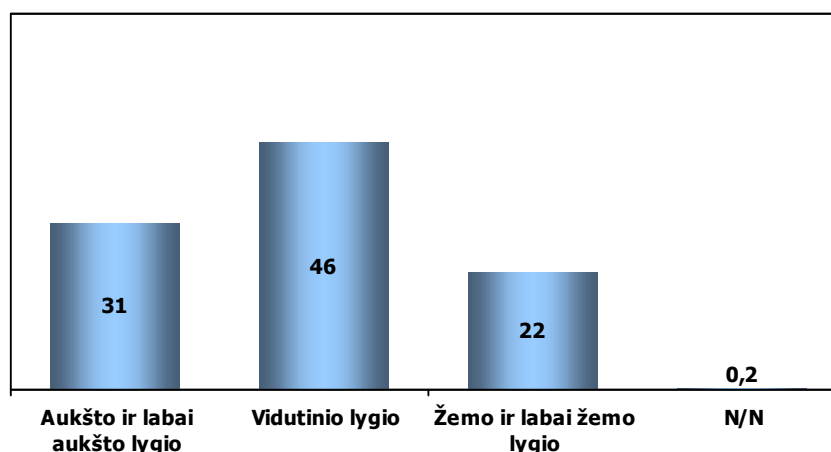
- ✓ **organizuoti kultūrinius renginius** („kviesti į miestą dainininkus, teatrus“)
- ✓ **skatinti jaunuolius** („skatinimas iš aplinkos“).
19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo:
- ✓ **kurti laisvalaikio praleidimo vietas** („įkurti vietų, kur būtų galima praleisti laiką“)
- ✓ **didinti atlyginimus** („reikia didesnio uždarbio“).

Vienas jaunuolis (19–29 m.) mano, kad **kiekvienas gali susirasti norimą laisvalaikio praleidimo būdą** („turbūt kiekvienas tą efektyvumą supranta savaip. Aš manau, kad kiekvienas norėdamas gali susirasti efektyvų užsiėmimą, juk kiekvienam nejtiksi“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

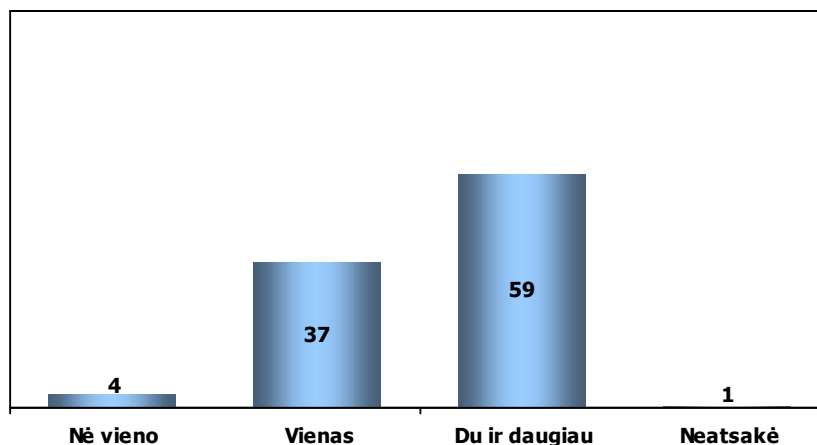

3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=401)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 13,9. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

46 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 31 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 22 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkamės, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

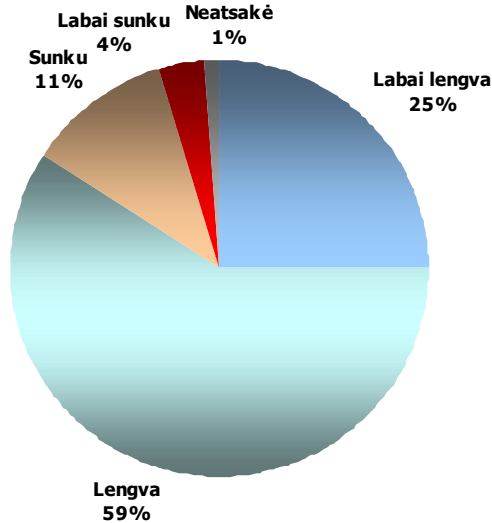

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=401)

Dauguma (59 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Viena artimą draugą turi 37 proc., o nė vieno – 4 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp artimų draugų skaičiaus ir santykių su draugais kokybės rodiklio (Spearmano $\rho=0,113$, $p=0,023$). Tai rodo, kad daugiau artimų draugų turintys apklaustieji pasižymi geresniais santykiais su jais.

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

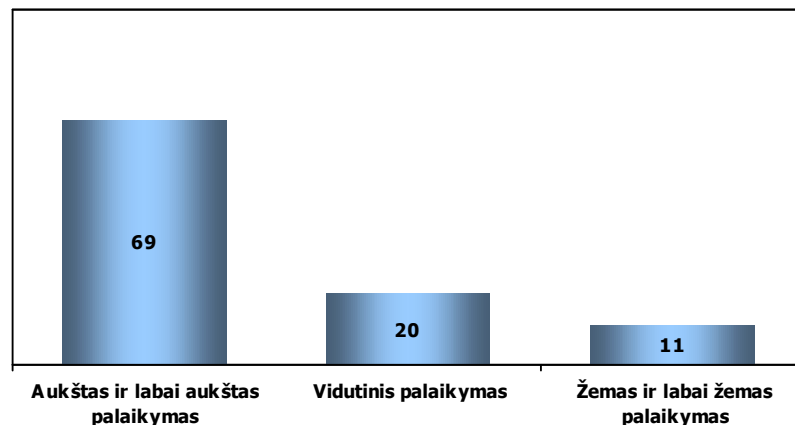

3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=401)

Daugumai (59 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 25 proc. – labai lengva. 11 proc. respondentų tai padaryti sunku. 4 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Naujų draugų lengviau susirasti jaunesniems (14–23 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,021$).

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=401)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 5,8. Ši reikšmė balansuoja tarp vidutinį ir aukštą socialinį palaikymą pažyminčių kategorijų.

Dauguma apklaustųjų (69 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 20 proc. – vidutinio. 11 proc. – žemo ir labai žemo socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su santykių su draugais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho=0,138$, $p=0,005$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia geresniais santykiais su draugais pasižymintys tyrimo dalyviai. Taip pat pastebėta silpna neigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,209$, $p<0,001$). Tai rodo, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučiantiems respondentams lengviau susirasti naujų draugų. Aukšto ar labai aukšto lygio socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,041$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, dauguma 14–29 m. amžiaus jaunuolių pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

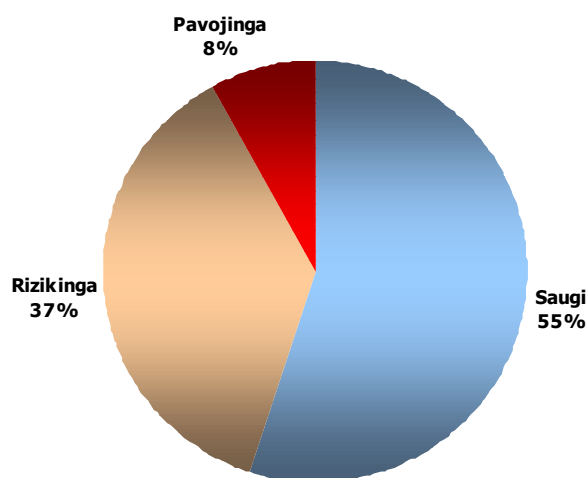
- ✓ **galimybe gauti įvairios pagalbos, paramos, patarimų** („draugai yra gyvenimo ramstis, jiems išsipasakoji, jie tau duoda patarimų, padeda sunkioje situacijoje ir džiaugiasi su tavimi nuoširdžiai, o tai yra svarbu kiekvienam žmogui“, „kai turi draugą tu žinai, kad jei tau negera, jis išklausys bei padės kai galės“, „draugai būtini, nes su draugais lengviau. Kai tau blogai, gali kažkam pasiguosti ir žinai, kad tau padės“, „kadangi esame jauni ir dar kvaili, tai nežinome kaip elgtis tam tikrose situacijose, turint draugų, tu visada sulauksi palaikymo ir pagalbos sprendžiant problemas, nes gali būti, kad tavo draugai žinos atsakymus į užduodamus klausimus“, „draugai yra būtini, tai mūsų atrama išskirtinėse situacijose“)
- ✓ **galimybe išsipasakoti** („draugas yra būtinas kiekvienam. Kartais nei tėvams, nei giminėms negali pasipasakoti, galbūt pasiguosti kaip draugui, kuris tave supras ir tikrai neskaitys moralo“)
- ✓ **draugų suteikiamomis geromis emocijomis** („draugai yra būtini, nes prablaško mintis, suteikia gerų emocijų“, „draugai praskaidrina gyvenimą“)
- ✓ **galimybe draugų rate atsipalaiduoti** („draugai gerai, kai nori atsipalaiduoti nuo streso, mokslo ar kitų dalykų“)
- ✓ **prigimtaine būtinybe turėti šalia artimą žmogų** („žmogus negali būti vienas, jam biologiškai reikia būti mylimam, o draugai – tai laimės dalis“)
- ✓ **būtinybe bendrauti** („man draugai yra būtini, nes man patinka su jais bendrauti“, „reikalingi dėl bendravimo“)
- ✓ **galimybe kartu praleisti laisvalaikį** („su jais praleidžiu laisvą laiką“).

Du 14–18 ir du 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad **draugai nėra būtini** („manau, kad nereikalingi, jie retai padeda“, „nėra būtini“, „gal ir nėra būtini“, „sutinku, nėra būtini“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

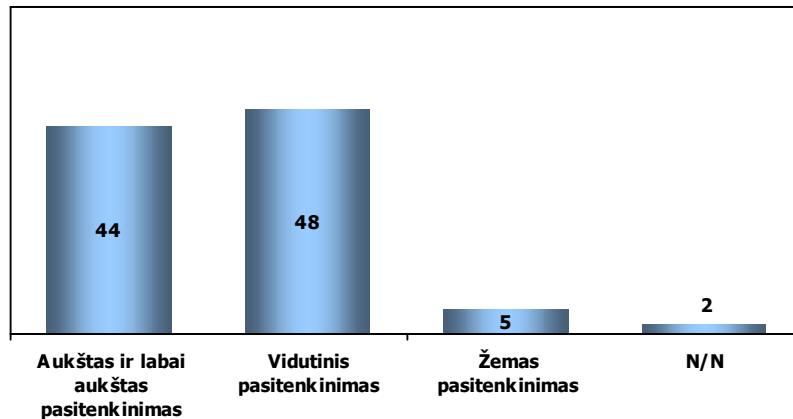

3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=401)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 7,9. Tai parodo, kad kaimynystė, kurioje gyvena Visagino savivaldybės jaunuoliai, yra rizikinga.

Dauguma (55 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 37 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 8 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiškai joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 22 iki 28), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiškai joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=401)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 14,9. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra kiek aukštesnis už vidutinį.

48 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 44 proc. – aukšto ir 5 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Savo kaimynystėje dažniau patenkinti vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–18 m.), svarbiausiomis problemas susijusiomis su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **neapšviestos gatvės** („*nepakankamai gerai apšviestos gatvės*“, „*dažnai nedega šviesos ir baugu eiti tamsia gatve*“, „*neapšviestos gatvės*“, „*baisu eiti namo, nes neapšviestos gatvės*“)
- ✓ **nesaugios vaikų žaidimų aikštelės** („*vaikų žaidimų aikštelės nesaugios, nes aplink pastatyti automobiliai*“)
- ✓ **laisvalaikio leidimo būdų trūkumas** („*jaunimo užimtumas*“, „*monotoniškas laisvalaikio leidimas tarp jaunimo*“)
- ✓ **narkomanija** („*daug žmonių vartojančių narkotikus, ypač jaunimo*“, „*padidėjęs narkomanų kiekis*“)
- ✓ **informacijos trūkumas** („*nėra informacijos apie visokius mainus, renginius*“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („*dideli mokymosi krūviai*“)
- ✓ **nesutvarkyti keliai** („*nesutvarkyti keliai*“)
- ✓ **nesaugumas** („*nesaugu*“).

Vienas 14–18 m. amžiaus apklaustasis patikino, kad šiuo metu **jokių problemų neįžvelgia** („*jokių problemų neturiu*“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai aktualiausiomis įvardija šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **neapšviestos gatvės, nesutvarkyti keliai** („*blogas apšvietimas gatvių, kelių valymas*“, „*naktį gatvės nėra apšviestos*“, „*šviesos stygius*“)
- ✓ **narkomanija** („*yra narkomanų*“, „*daug narkomanų*“)
- ✓ **nedarbas ir girtuoklystė** („*bedarbiai šlaistosi girti*“)
- ✓ **vagystės** („*yra vagiliautojų*“, „*vagystės*“)
- ✓ **nesaugumas** („*kartais baisu gatvėse*“)
- ✓ **smurtas** („*smurtas*“).

Tyrimo dalyviai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **sportavimui skirtų vietų kūrimas ir atnaujinimas** („steigčiau didžiulį sporto kompleksą“, „naujinčiau sportui skirtas vietas“)
- ✓ **gatvių apšvietimas** („apšviesčiau gatves“, „įrengčiau daugiau miesto apšvietimo įrangos“, „įjungčiau žibintus gatvėse“)
- ✓ **atlyginimų didinimas** („pakelčiau atlyginimus darbingiems žmonėms“, „padidinčiau dirbančių žmonių atlyginimus“)
- ✓ **renginių, pramogų jaunimui organizavimas** („daugiau viešų renginių“, „daugiau pramogų“)
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų vystymas** („įrengčiau vietą, kur jaunimas galėtų leisti laisvalaikį“)
- ✓ **priklausomybės ligų centro įkūrimas** („atidaryčiau patalpą ar įmonę jaunimui dėl narkotikų“)
- ✓ **didėsių lėšų skyrimas jaunimo švietimui** („skirčiau daugiau lėšų jaunimo švietimui“)
- ✓ **atviro jaunimo centro įkūrimas** („atviras jaunimo centras, mano nuomone, būtų labai vertingas“)
- ✓ **užsiėmimų organizavimas** („padaryčiau daugiau įvairesnių užsiėmimų jaunimui“)
- ✓ **saugumo didinimas** („pagerinčiau sargybą“, „padaryčiau saugesnį miestą“)
- ✓ **vasaros stovyklų organizavimas** („steigčiau vasaros stovyklas prie ežero“)
- ✓ **bendravimas su jaunimu** („bendraučiau su jaunimu“)
- ✓ **mokyklos apšiltinimas** („šiltesnės mokyklos reikia“)
- ✓ **muziejaus atidarymas** („atidaryčiau muziejų“).

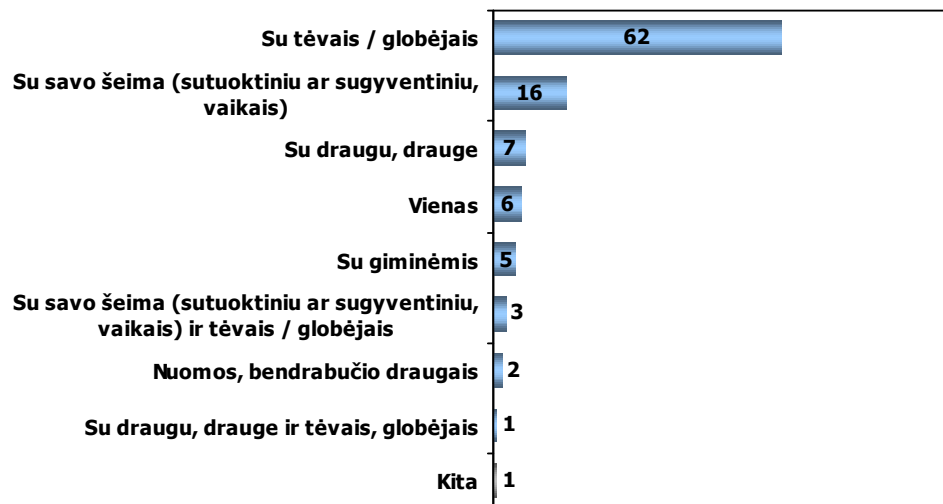
Vyresnieji (19–29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir tai:

- ✓ **darbo vietų kūrimas** („reikia darbo“, „rasčiau būdą, kaip kurti naujas įmones, kad žmonės turėtų darbo“, „bandyčiau sukurti daugiau darbo vietų“, „surasčiau darbo vietų“, „organizuočiau priemones jaunimo įdarbinimui“)
- ✓ **namų šildymo kainų mažinimas** („sumažinčiau kainas už energijos paslaugas“, „ieškočiau būdų, kaip sumažinti šildymo kainas“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

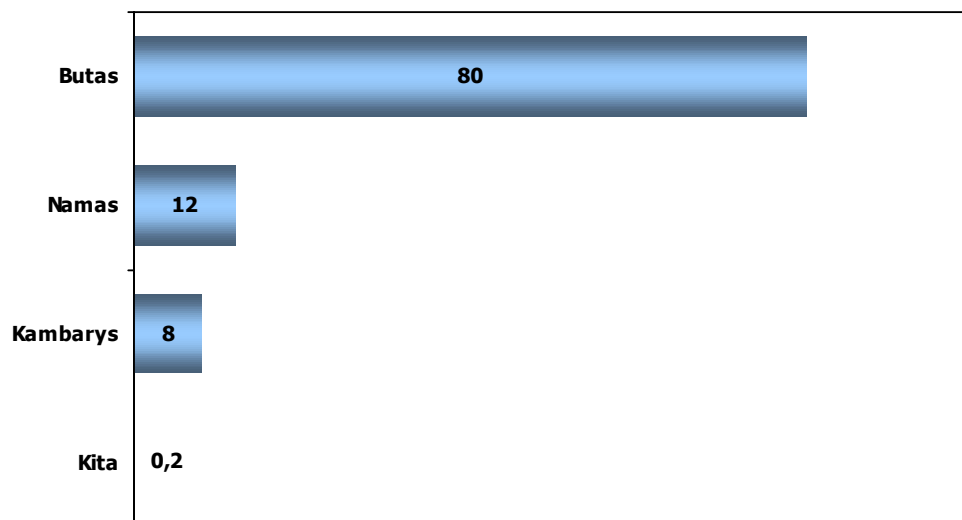
Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

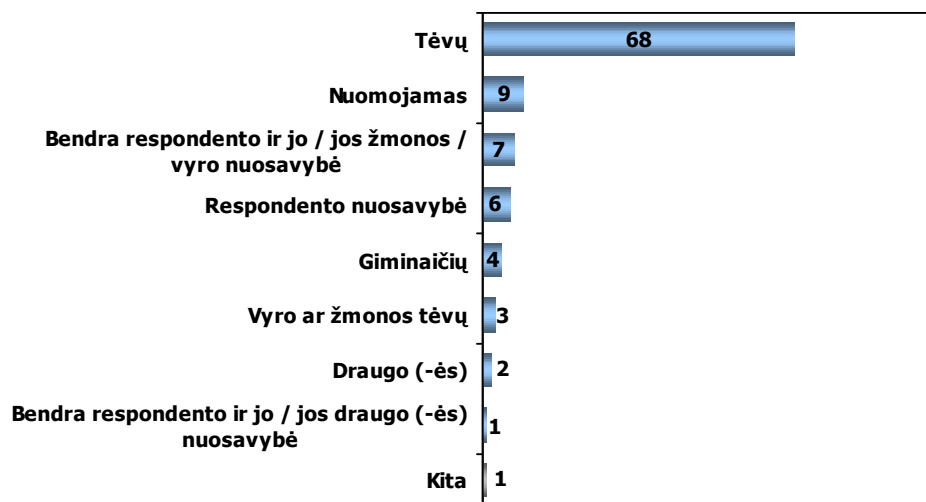
3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=401)

62 proc. Visagino savivaldybės jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 16 proc. – su savo šeima. 7 proc. – su draugu (-e). 6 proc. – vieni. Dar 5 proc. gyvena su giminėmis (žr. 3.8.1 pav.).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=401)

80 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena bute, 12 proc. – name, dar 8 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

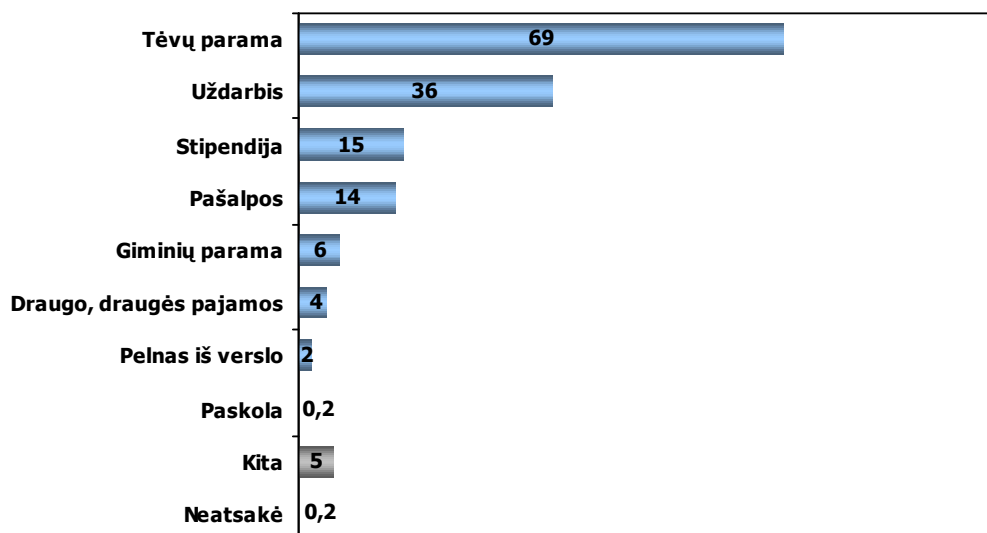

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=401)

68 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 9 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 13 proc. respondentų (žr. 3.8.3 pav.).

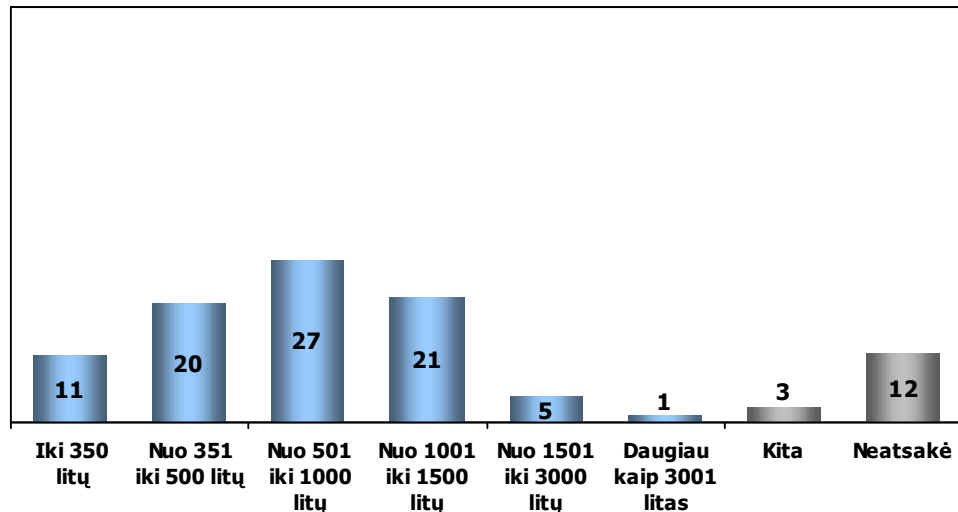
Jauniausi (14–18 m.) apklaustieji dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o vyriausi (24–29 m.) – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=401)

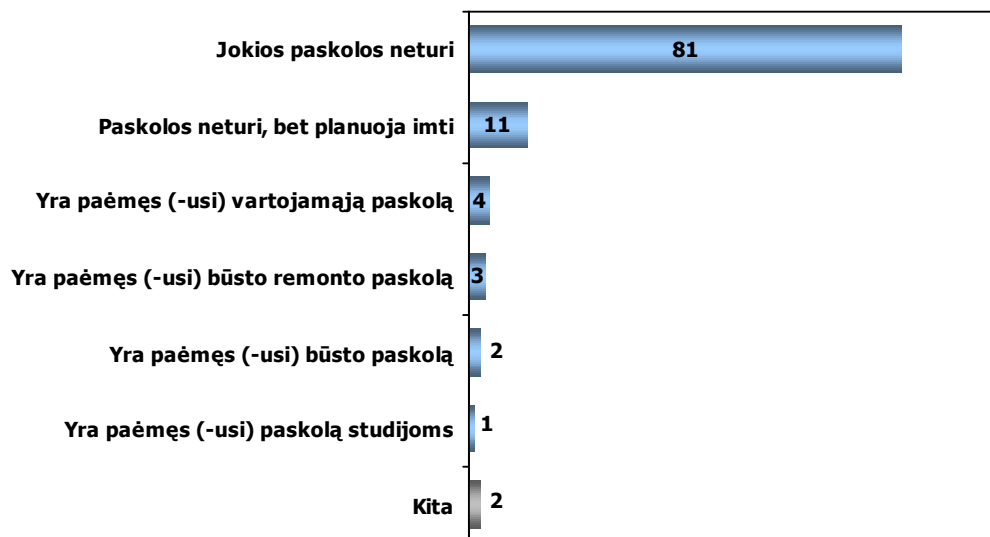
Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 69 proc. jaunuolių, uždarbį – 36 proc. 15 proc. respondentų gauna stipendiją, 14 proc. – pašalpas. 6 proc. sulaukia giminių paramos, 4 proc. gyvena iš draugo / draugės pajamų (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=401)

27 proc. apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 501 iki 1000 Lt, 21 proc. – nuo 1001 iki 1500 Lt. 31 proc. – nesiekia 501 Lt. 6 proc. respondentų pajamos skaičiuojamos nuo 1501 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Vyriausių (24–29 m.) apklaustųjų šeimų vienam gyventojui dažniau tenka vidutinės ar didesnės (virš 1000 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=401)

81 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 11 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

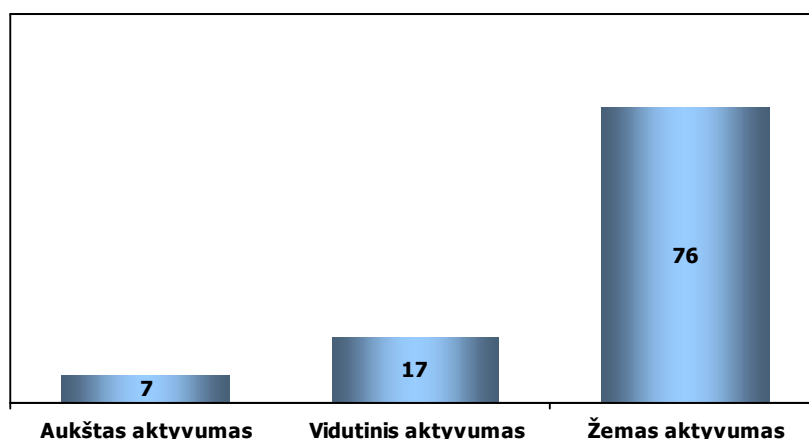
- ✓ **stabilus darbas ir poreikius atitinkantis atlyginimas** („reikia darbo, kad uždirbti pinigus“, „geras atlyginimas ir stabilus darbas“, „darbas“, „darbas ir geras atlyginimas“, „alga“)
- ✓ **finansinis stabilumas** („daug pinigų“, „daugelį dalykų lemia geri finansai“, „finansinės galimybės“)
- ✓ **būstas** („reikia namų kur gyventi“, „namai“)
- ✓ **šeima** („šeima“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

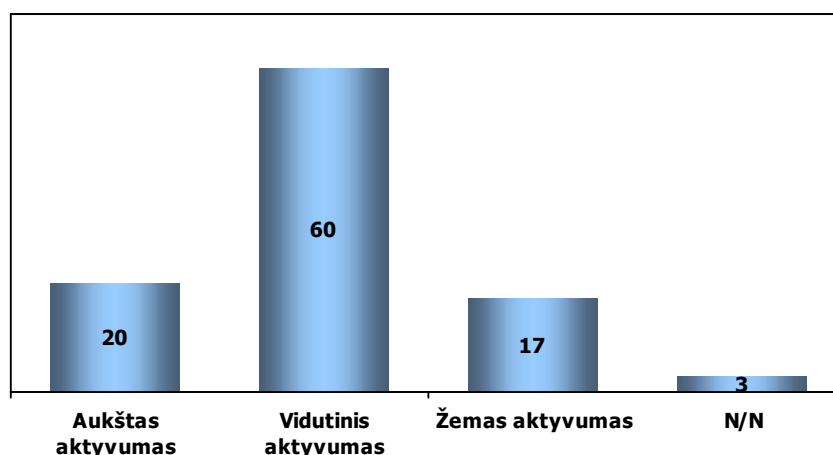
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=401)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 1,6 (t. y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (76 proc.) Visagino savivaldybės jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 17 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 7 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

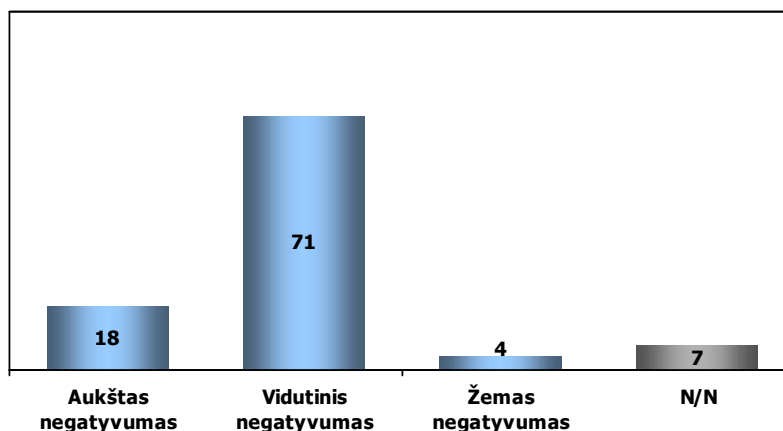
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=401)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,7. Ji rodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Visagino savivaldybėje.

Daugumos (60 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 20 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 17 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,189$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiška aktyvesnis. Aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=401)

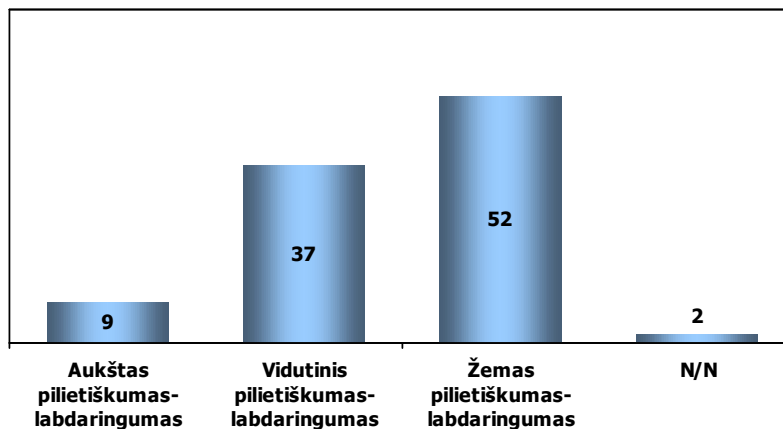
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,8. Šis rodiklis rodo vidutinišką Visagino savivaldybės jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (71 proc.) 18 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 4 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

Aukštu požiūrio į politiką negatyvumo lygiu dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,018$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=401)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,8; t. y. vidutinio pilietiškumo-labdaringumo lygio rodiklis

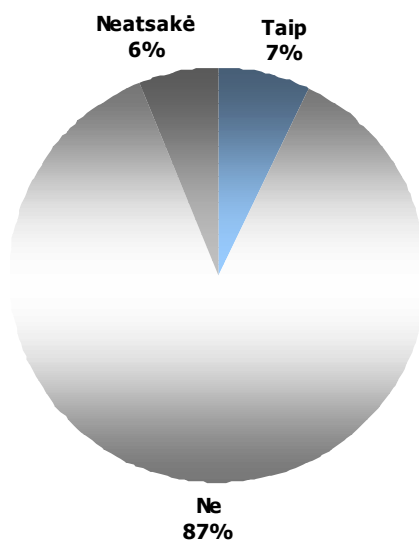
52 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 37 proc. – vidutinis. 9 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pilietiškumo-labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,225$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,222$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,197$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni, gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje ir neigiamiau vertina politiką. Žemu pilietiškumo ir labdaringumo lygiu dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$) ir vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) atstovai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

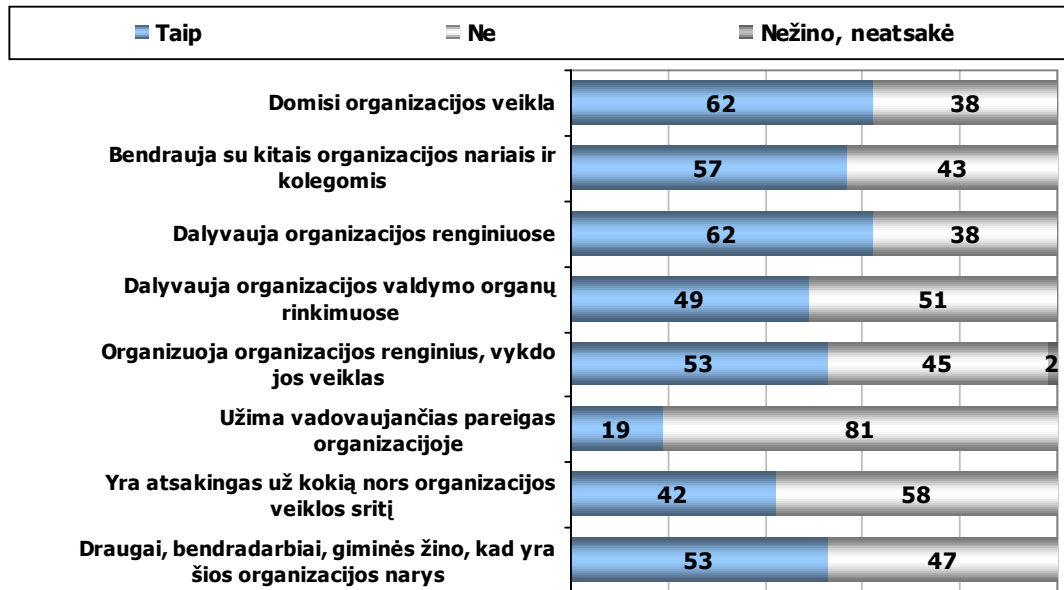
Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=401)

Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 7 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

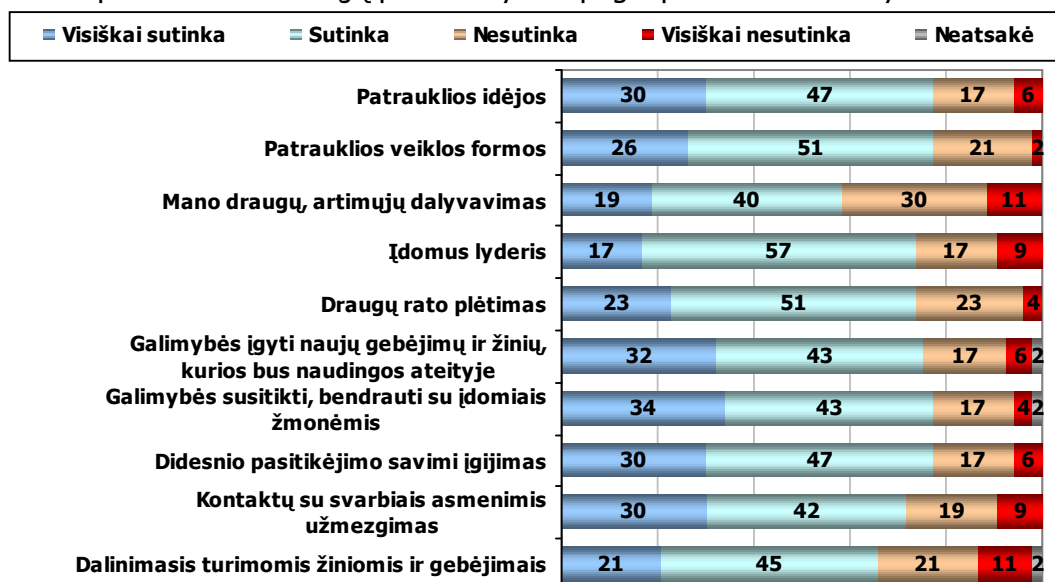
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=53)

Dauguma nevyriausybinių organizacijų narių domisi organizacijos veikla (62 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (62 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (57 proc.), organizuoja renginius (53 proc.). 53 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

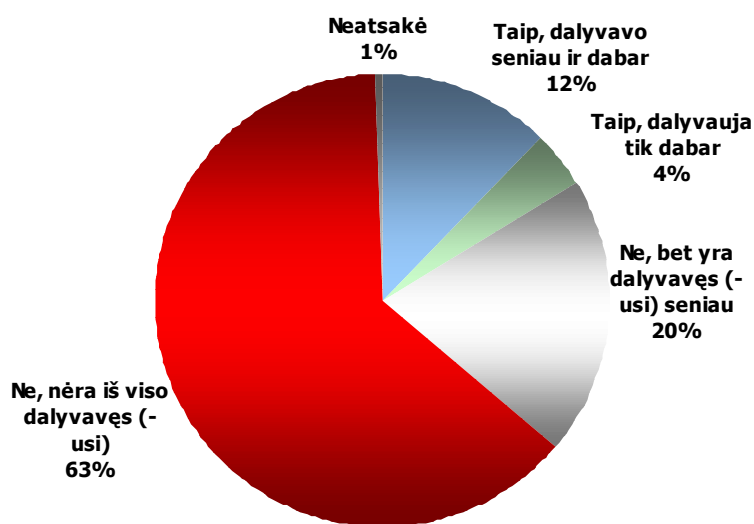
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=53)

Dauguma (59–77 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=401)

63 proc. Visagino savivaldybės jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 20 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 12 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 4 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,165$, $p=0,001$)
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,186$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,186$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,099$, $p=0,047$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho=0,257$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio respondentai, gyvenantys aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje tyrimo dalyviai, neigiamiau politiką vertinantys jaunuoliai ir nevyriausybinių organizacijų nariai. Per paskutinius 6 mėnesius savanoriškoje veikloje dažniau dalyvavo jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,0015$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra ganėtinai pilietiškai aktyvūs. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **noras prisidėti prie visuomenės gerovės, padėti** („*gera kažkam padėti*“, „*tiesiog man tai patinka, džiaugiuosi galėdamas prisidėti prie to, kas vyksta mieste ir net respublikoje*“, „*pati pasaulėžiūra, žinau kokios yra perspektyvos ir kiek daug galima nuveikti, pagelbėti*“)
 - ✓ **gaunama informacija** („*dalyvauju įvairiose akcijose bei kitoje veikloje. Daugiausiai informacijos sužinau iš savo artimų žmonių*“, „*aktyvus, visa tai yra mane pasiekusios informacijos dėka*“)
 - ✓ **asmeniniai būdo bruožai** („*man tai patinka*“, „*nes man įdomu*“, „*man patinka, tikriausiai altruizmas – didžiausia egoizmo forma*“, „*man atrodo, tai priklauso nuo pačio žmogaus, man malonu, todėl dalyvauju*“)
 - ✓ **galimybė įdomiai praleisti laiką** („*man patinka kažkuo užsiimti, o svarbiausia, įdomiai praleisti laiką*“)
 - ✓ **įdomios veiklos pasiūla** („*daug yra kuo užsiimti*“, „*jei įdomu tuo užsiimti, tai ir vilioja*“)
 - ✓ **aktyvūs pomėgiai** („*lema aktyvūs pomėgiai*“).
- 14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:
- ✓ **veiklos trūkumas** („*neaktyvus, nes nėra ką veikti*“)
 - ✓ **laiko stoka** („*neužtenka laiko*“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji, pasidalinę į aktyvius ir pasyvius. Savo aktyvumą pabrėžė pusė informantų, o šią jų savybę lemia:

- ✓ **noras dalyvauti renginiuose, veiklose** („*stengiuosi dalyvauti visose akcijose, koncertuose*“)
- ✓ **noras realizuoti savo idėjas** („*tiesiog noriu realizuoti savo idėjas*“)
- ✓ **noras pasinaudoti pilietine teise** („*vaikštau balsuoti, juk tai mano teisė*“)
- ✓ **naujos patirties siekis** („*siekis patirti ką nors nauja*“)
- ✓ **noras bendrauti** („*patinka bendrauti*“).

Vienas jaunuolis mano, kad aktyvumą lemia **noras pasipelnėti** („*kad žmonės dažniausiai stengiasi pasipelnėti, ypač prieš rinkimus kelia sau reitingus*“).

Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:

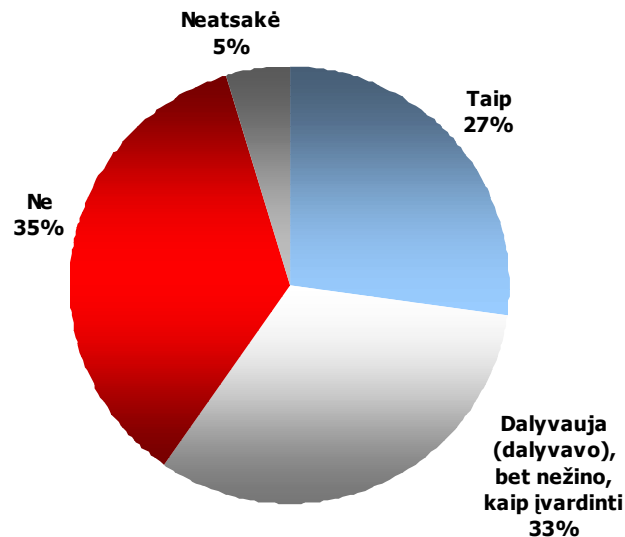
- ✓ **pavėluotai „atėjęs“ noras būti aktyviu** („*reikėjo pradėti tą veiklą dar mokykloje, o dabar vėlokai, dėl to ir neaktyvus*“)
- ✓ **nepatraukli veikla** („*nesu aktyvi, nes man neįdomu*“)
- ✓ **laiko stygius** („*tiesiog daug dirbu*“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

- ✓ **informacijos platinimas, reklamavimas** („*reikėtų daugiau reklamuoti įvairias vykstančias akcijas. Apie kokius nors renginius sužinau iš artimųjų, nors tai turėtų platinti patys organizatoriai*“, „*tinkamai informuoti*“)
- ✓ **premijos ar apdovanojimo skyrimas už aktyvią veiklą** („*už tokią veiklą reikėtų skirti premiją, apdovanojimą. Supratę, jog gaus atlygį už tai, jie pradės dalyvauti, organizuoti renginius*“)

- ✓ **aktyvus skatinimas, sudominimas** („juos sudominti“, „juos reikia sudominti“, „užinteresuoti juos“, „skatinti dalyvauti“, „sudominti“)
- ✓ **jaunuolių pomėgių aiškinimasis** („išsiaiškinti, kas jiems yra įdomu, atlikti apklausą“)
- ✓ **supažindinimas su gaunama nauda** („parodyti ką gausi iš to, kad dalyvausi tose veiklose palyginti aktyvų ir neaktyvų žmogų, jog aktyvus dar nėra klasės valandėlė ar spektaklis“)
- ✓ **lėšų skyrimas jaunimo renginiams** („daugiau skirti lėšų jaunimo renginiams“).
19–29 metų amžiaus informantai, be jau minėtų aktyvumo skatinimo būdų, taip pat pritaria:
 - ✓ **jaunimo skatinimui pinigėmis išmokomis** („skirti pinigines premijas už dalyvavimą“)
 - ✓ **organizacijų kūrimui** („reikia įdomesnių organizacijų“).
 Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad jaunimo aktyvumas priklauso nuo jų pačių noro („pačio noras, jei nenori, tai ir nedalyvaus“).

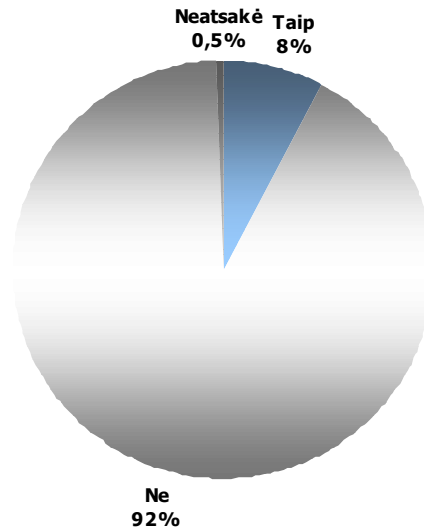
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=147)

Dažniausiai (35 proc.) jaunuoliai negali įvardyti savanoriškos veiklos, kurioje jiems teko dalyvauti. 33 proc. mano, kad būtų sudėtinga ją apibrėžti. 27 proc. tiriamųjų galėtų tai padaryti (žr. 3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

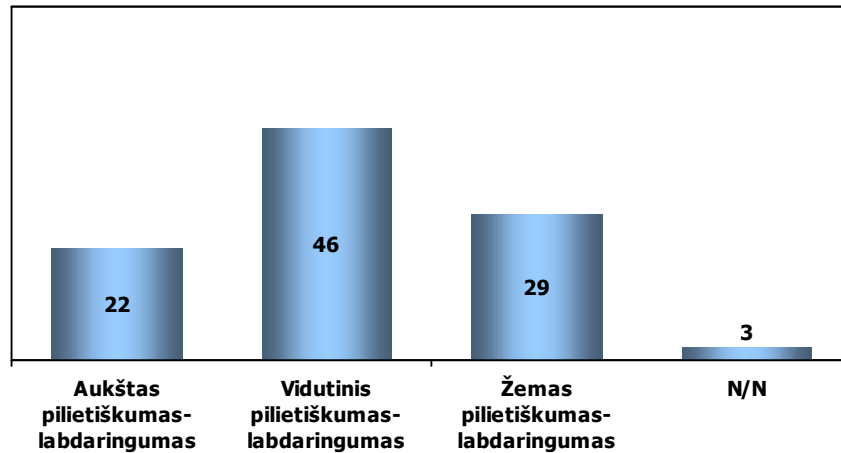

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=401)

8 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir pilietiškumo-labdaringumo rodiklio (Spearmano $\rho=0,123$, $p=0,014$). Tai reiškia, kad neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso aukštesniu pilietiškumo-labdaringumo lygiu pasižymintys apklaustieji.

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=401)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,5. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Visagino savivaldybės jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

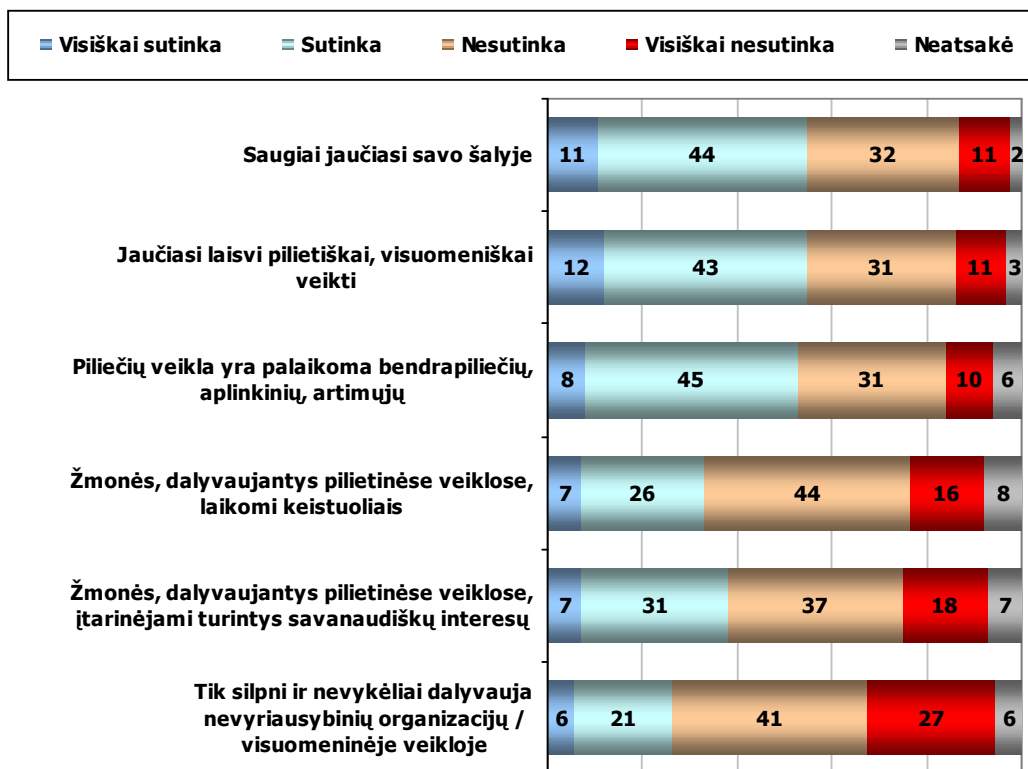
46 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 29 proc. aplinka yra žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio. 22 proc. – aukšto (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,186$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,230$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,199$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas, aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas ir pilietiškumas-labdaringumas. Aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=401)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (55 proc.), saugiai savo šalyje (55 proc.) bei mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (53 proc.). 38 proc. respondentų sutinka su teiginiu, kad žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 33 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 27 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui norėtų pasitarnauti:

- ✓ **organizuodami renginius, įdomias veiklas** („organizuoti jaunimo renginius, vakarėlius“, „sugalvoti daugiau pramogų“)
- ✓ **padėdami vyresnio amžiaus žmonėms** („padėti pagyvenusio amžiaus žmonėms“)
- ✓ **aktyviai dalyvaujantys miesto gyvenime** („stengiuosi aktyviai dalyvauti miesto gyvenime“)
- ✓ **kurdami laisvalaikio leidimo vietas** („įkurti daugiau laisvalaikio praleidimo vietų“)
- ✓ **gerindami miesto žmonių santykius** („padėčiau pagerinti miesto žmonių santykius“).

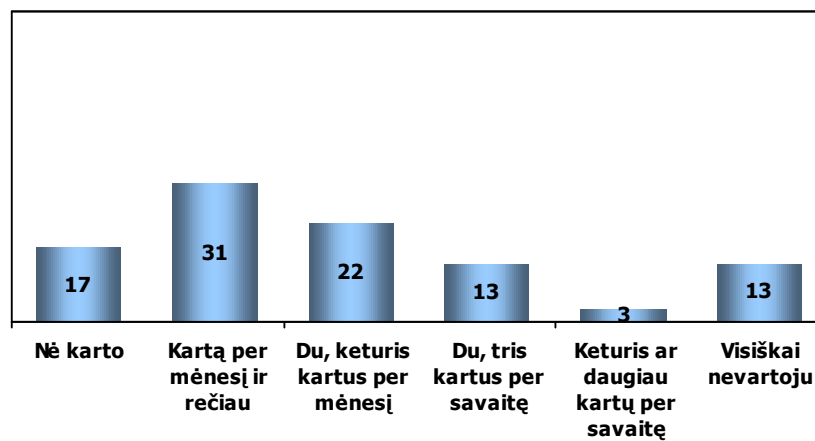
Vyresnieji (19–29 m.) kaip piliečiai miestui pasitarnautų:

- ✓ **kurdami laisvalaikio praleidimo vietas** („pagerinti miestą, padidinti laisvalaikio vietų“)
- ✓ **augindami dorus vaikus** („kaip tėvas, tiesiog normalius vaikus auginti“)
- ✓ **gerai dirbdami** („tiesiog norėčiau būti normalus darbuotojas“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

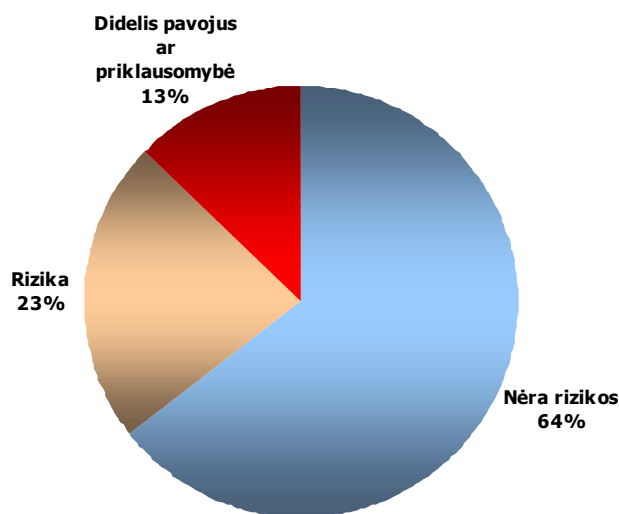
Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=401)

Per paskutinius šešis mėnesius 31 proc. jaunuolių alkoholi vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 22 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 16 proc. tai darė dažniau. 30 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=401)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

64 proc. šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 23 proc. priklauso rizikos grupei. 13 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesnė vyriausiems (24–29 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

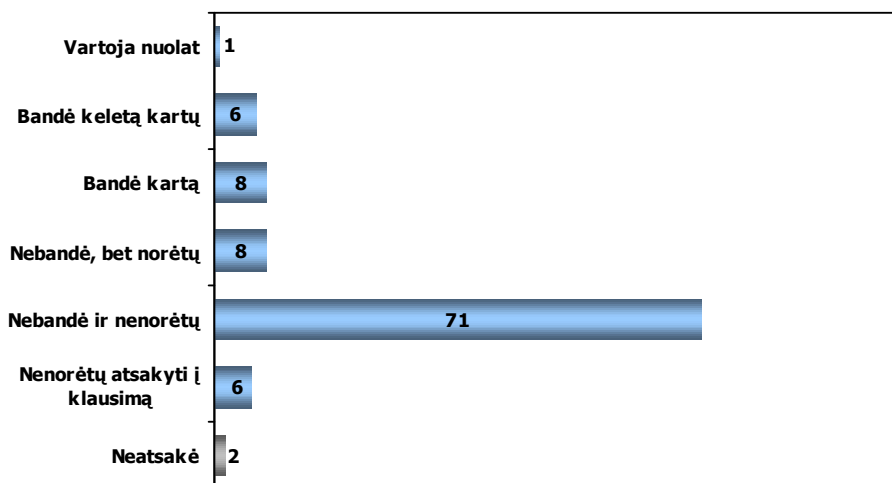
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=401)

40 proc. vartojančių alkoholį siekia atsipalaiduoti. 16 proc. alkoholį vartoja norėdami pasijausti laimingesni, 9 proc. – užmiršti savo problemas. 7 proc. tai daro dėl neturėjimo ką veikti (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartoju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

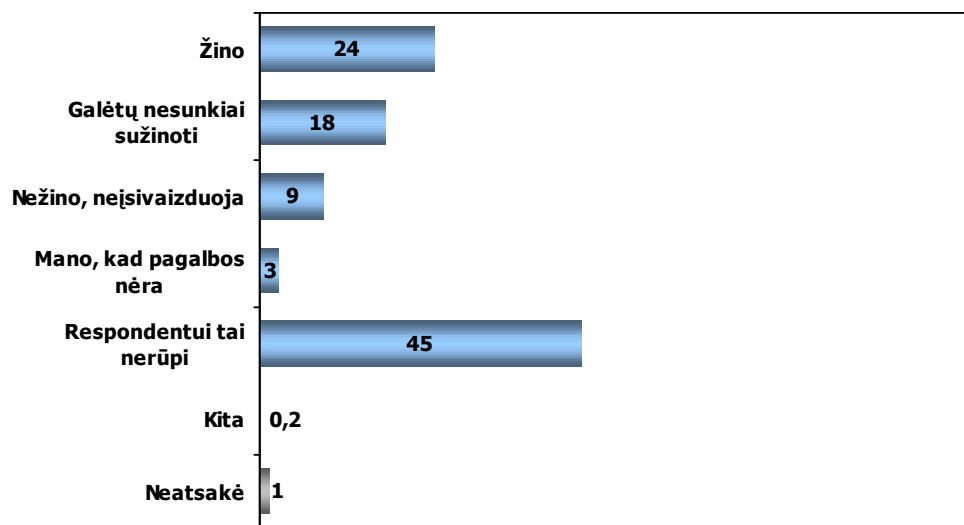

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=401)

71 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 14 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 1 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho = -0,165$, $p = 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų. Dažniau narkotikų nebandė ir nenorėtų bandyti moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,017$).

Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

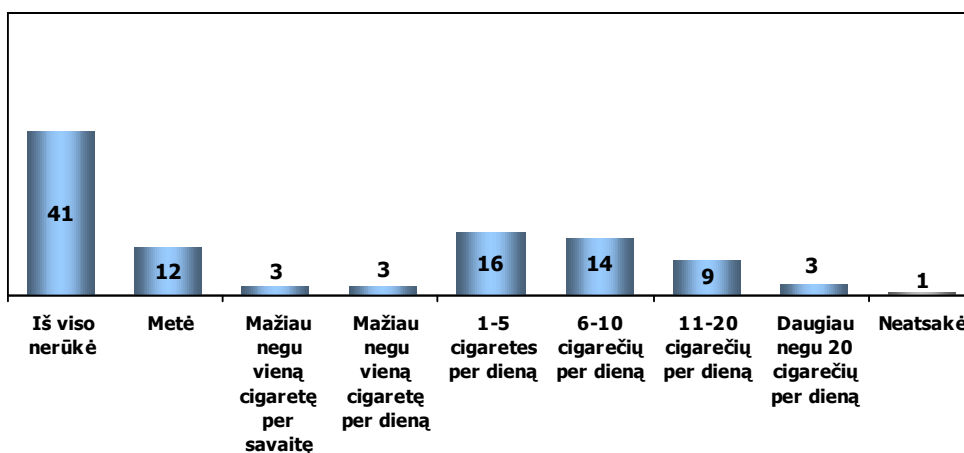

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=401)

24 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 18 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 45 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Vyrai dažniau pripažįsta, kad jiems nerūpi, kur būtų galima kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo (Pearsono χ^2 testo $p=0,016$).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

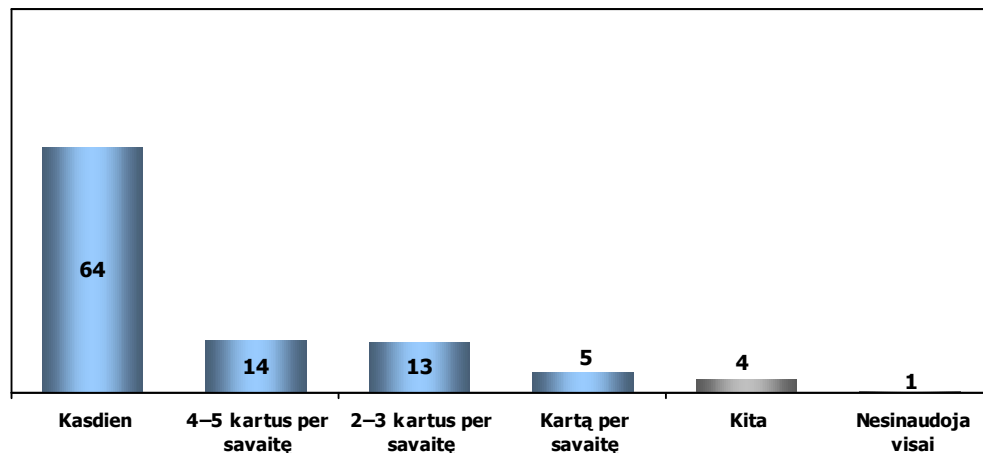

3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=401)

53 proc. Visagino savivaldybės jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 6 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 16 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. Kiti 16 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretes (žr. 3.10.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnumo ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,179$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai nerūko jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

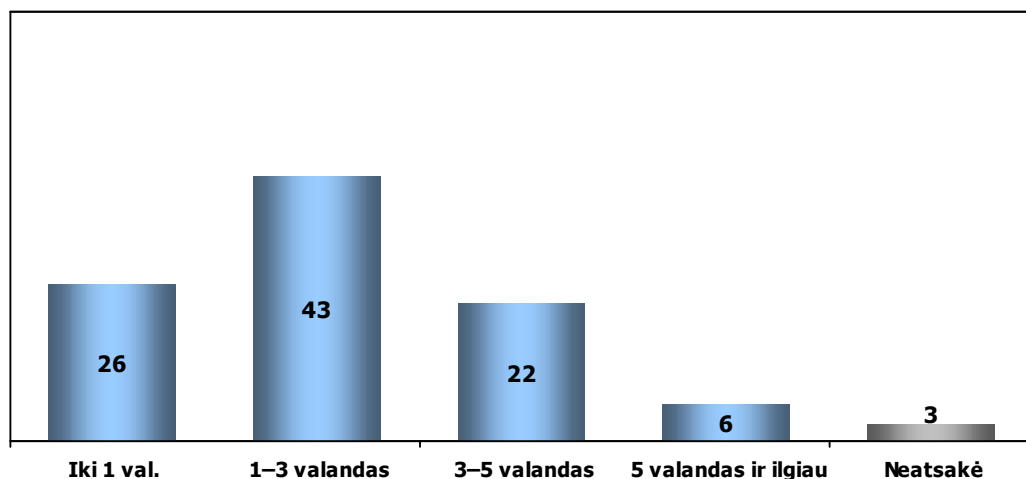
Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=401)

64 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 14 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 13 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

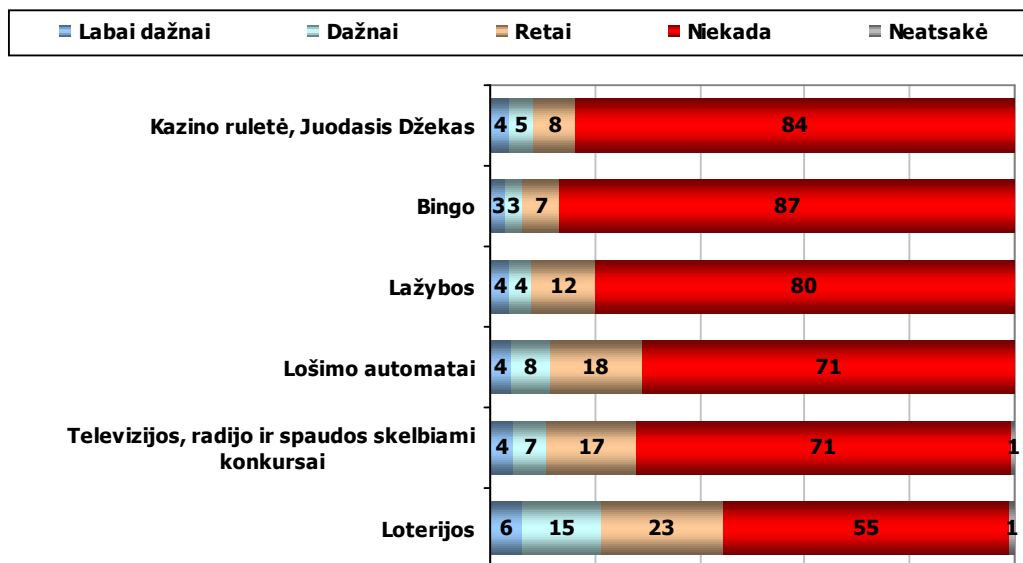
Internetu besinaudojantys kasdien dažniau teigia vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=401)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1–3 val. per dieną (43 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 26 proc. respondentų, 22 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 6 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

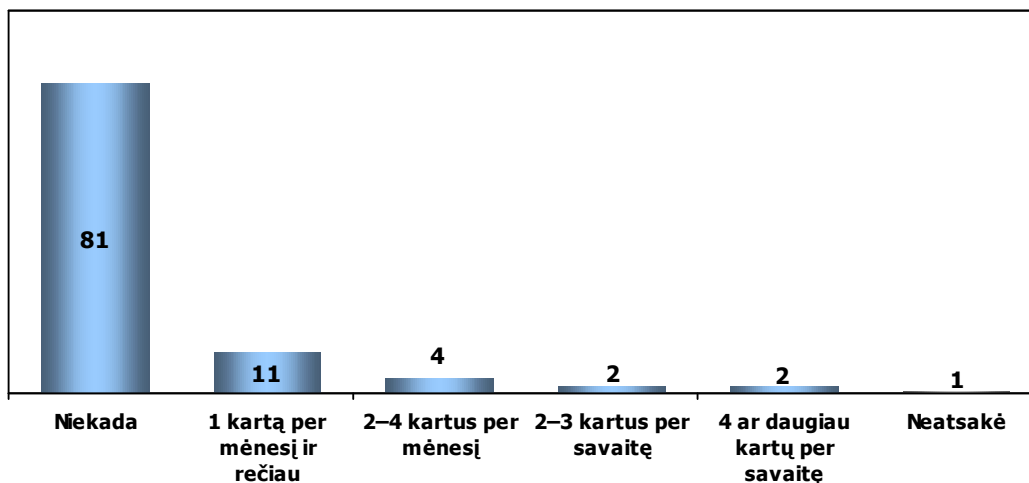
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=401)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 44 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 30 proc. apklaustųjų teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose, tiek pat (30 proc.) – lošti automatais. Lažybas paminėjo 20 proc., o Kazino ruletę, Juodąjį Džeką – 17 proc. jaunuolių (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=401)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (81 proc.). 11 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 8 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius migdomųjų / raminamųjų vaistų dažniau neteko vartoti vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiu žalingu įpročiu tarp bendraamžių, įvardija **alkoholio vartojimą** („alkoholio vartojimas“, „geria“, „alaus gėrimas“, „alkoholizmas“).

Kiti susirūpinimą keliantys įpročiai:

- ✓ **narkotikų vartojimas** („vartoja narkotikus“, „narkotikai“, „naudoja narkotikus“, „narkomanija“)
- ✓ **rūkymas** („daug rūkančių“, „rūkymas“, „rūko“, „daug rūko“, „aplinkui visi rūko“)
- ✓ **savo interesų negynimas** („bandos jausmas, savo interesų negynimas“)
- ✓ **smurtas** („įsivelia į muštynes, sudaužo ką nors“)
- ✓ **pamokų nelankymas** („neina į pamokas“)
- ✓ **apkalbinėjimas** („apkalbinėjimas“)
- ✓ **necenzūriniai žodžiai** („keikiasi“)
- ✓ **gobšumas** („gobšumas“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teiraujama, kas, jų manymu, padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **drausti pardavinėti cigaretes ir alkoholį** („uždrausčiau parduoti cigaretes iki 21 metų“, „kad būtų kontroliavimas tabako pardavinėjime ir alkoholio vartojimas visose vietose būtų ištis uždraustas“, „griežtai uždrausti pardavinėti alkoholį ir cigaretes“)
- ✓ **rengti paskaitas žalingų įpročių turintiems asmenims su nuo priklausomybės besigydančiais asmenimis** („surinkčiau į vieną vietą tuos, kurie turi žalingų įpročių ir surengčiau kažkokią paskaitą, panašią į pokalbį, su žmogumi, kuris gydėsi arba vis dar gydosis nuo priklausomybės, kad jaunimas suprastų, jog alkoholis ir narkotikų vartojimas nėra žaidimas“)
- ✓ **organizuoti renginius ar projektus prieš žalingus įpročius** („organizuoti renginius ar projektus dėl žalingų įpročių, bandyčiau įrodyti, kad tai kenkia“)

- ✓ **bausti už alkoholio vartojimą ir rūkymą** („pagauti žalingus įpročius vartojantys jaunuoliai turėtų būti stipriai baudžiami“)
- ✓ **rengti prevencines akcijas** („prevencinės akcijos, atkreipiančios jaunimo dėmesį“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) labiausiai pritaria prevencinėms akcijoms, o taip pat, be jau minėtų priežasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

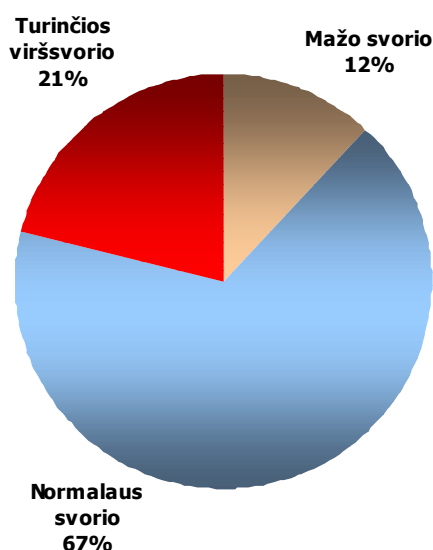
- ✓ **imantis iniciatyvos auklėjant jaunimą** („reikia daugiau reakcijos iš kaimynų pusės, o dabar visi apsimeta, kad nieko nemato. Bijo patys nukentėti, reikia kaimynams stebėti ir drausminti“)
- ✓ **keičiant vertybes** („keisti vertybes“).

Vienas 19–29 metų amžiaus jaunuolis mano, kad **nieko keisti nereikia, nes tai kiekvieno asmeninis reikalas** („neverta ką nors daryti, nes kiekvienas sprendžia už save“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suserga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė/ūgis^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

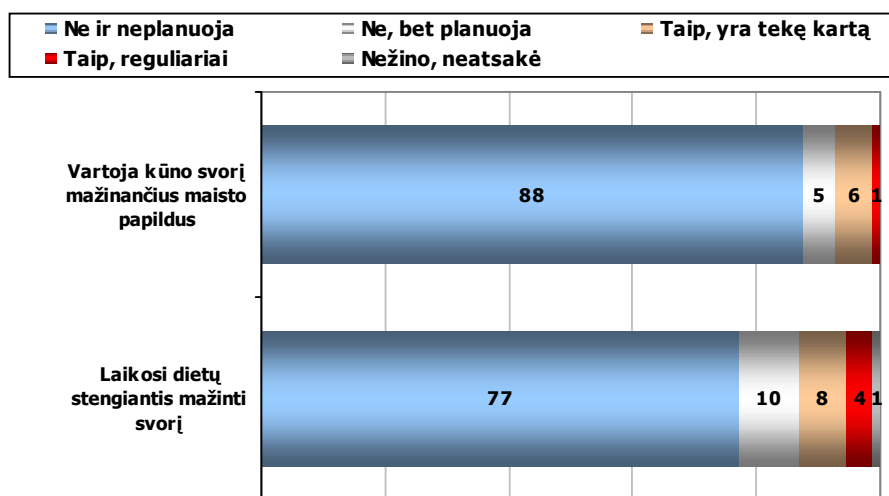
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=200)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,2. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (67 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 21 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 12 proc. yra per mažo svorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios – turinčios viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

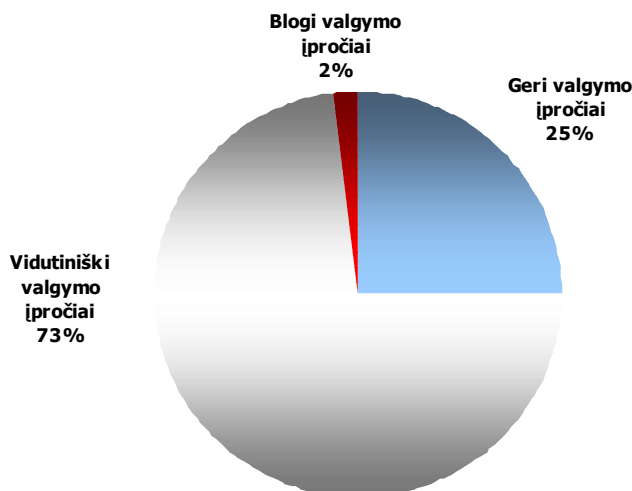
3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=401)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (88 proc.) bei neketina laikytis dietų (77 proc.). 12 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 22 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos migdomųjų vaistų vartojimo dažnumo koreliacijos su kūno svorį mažinančių vaistų vartojimo (Spearmano $\rho = 0,136$, $p = 0,006$) ir dietų, siekiant mesti svorį, laikymosi (Spearmano $\rho = 0,123$, $p = 0,014$) dažnumais. Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius papildus vartojantieji ar dietų besilaikantieji dažniau vartoja raminamuosius vaistus. Taip pat nustatyta stipri statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių papildų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho = 0,545$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno svorį mažinančius papildus. Kūno svorį mažinančių papildų dažniau nevartoja ir neplanuoja vartoti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,005$). Vyrai taip pat dažniau neketina laikytis dietų stengiantis mažinti svorį (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas

keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=401)

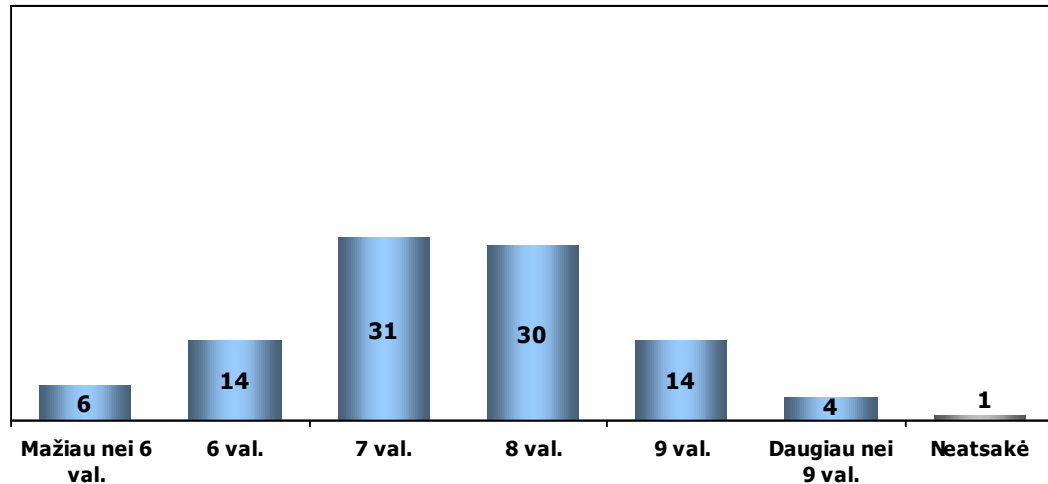
Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 22,6. Tai reiškia, kad Visagino savivaldybės jaunuoliams būdingi vidutiniški mitybos įpročiai.

73 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 25 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri, 2 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („mūsų parduotuvėse pilna maisto su cheminiais dažikliais, iš esmės, sveiko maisto jau nebeliko šiame laike“, „parduotuvėse pilna nesveiko maisto“)
 - ✓ **laiko trūkumas** („laiko stoka“, „neturi laiko, paskubomis maitinasi“, „laiko trūkumas“, „vieni taip maitinasi dėl laiko trūkumo“)
 - ✓ **prioriteto skyrimas skoninėms savybėms** („valgo tai kas skanu, o ne tai, kas sveika“, „ne visas sveikas maistas yra skanus“)
 - ✓ **rūpinimasis savo išvaizda** („kai kurie labai kompleksuoja, kad yra stori, nors iš tikrųjų su jų svoriu viskas gerai“)
 - ✓ **greitas gyvenimo tempas** („neturėjimas laiko pavalgyti dėl skubėjimo“)
 - ✓ **pinigų stygius** („lėšų stoka“, „taip maitinasi, kad sutaupytų pinigų“).
- Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, taip pat akcentavo:
- ✓ **nedidelę sveiko maisto pasiūlą** („nėra sveiko maisto“)
 - ✓ **žalingus įpročius** („nes daug rūko“).

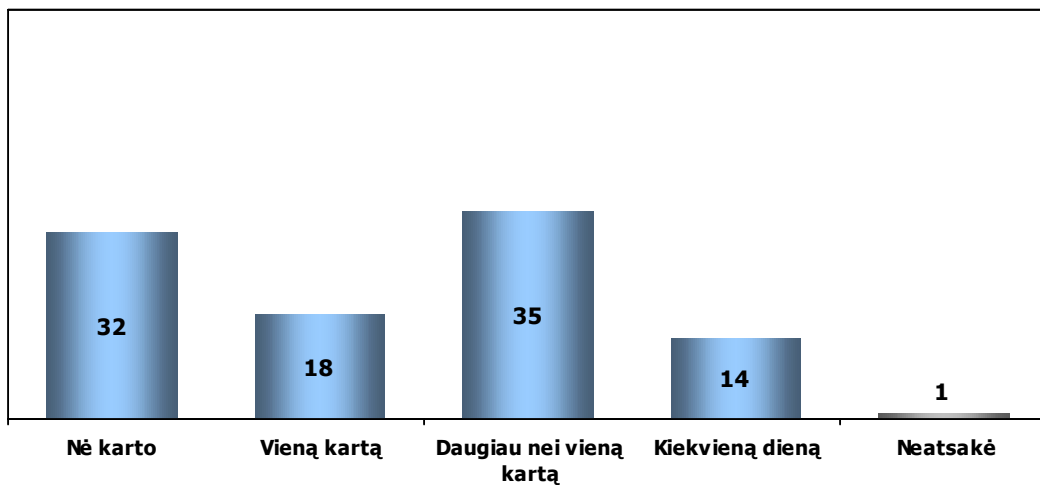
Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=401)

31 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 7 val. per parą. 30 proc. miegojo po 8 val. 20 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 18 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

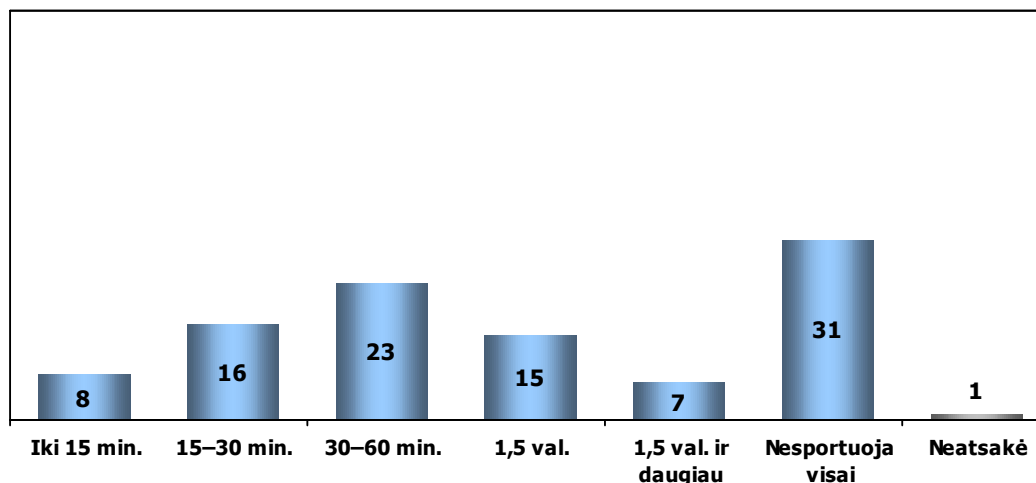
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuoju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=401)

49 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 18 proc. sportuoja kartą per savaitę. 32 proc. – išvis nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,007$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=401)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 22 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, 23 proc. – 30–60 min., 24 proc. – iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,551$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiau laiko sportui per kartą dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, interneto, TV** („per daug laiko praleidžia prie kompiuterio“, „neaktyvumą gali paaiškinti vienas žodis – kompiuteris“, „labai sureikšmina internetą“, „gal dėl to, kad nedidelės interneto kainos“)
- ✓ **įdomios veiklos ir vietų sportuoti trūkumas** („negali rasti sau įdomios veiklos“, „nėra didelio pasirinkimo kur sportuoti“)
- ✓ **sporto teikiamos naudos neįvertinimas** („jie mano, jog jiems sportuoti nereikia, nesupranta, kad tai naudinga“, „nes tai jau nebėra madinga“)
- ✓ **tinginystė** („tingumas“, „tingumas viską lemia“, „tai yra tingėjimo dalis“)
- ✓ **laiko stoka** („neturi tam laiko“, „trūksta laiko“).

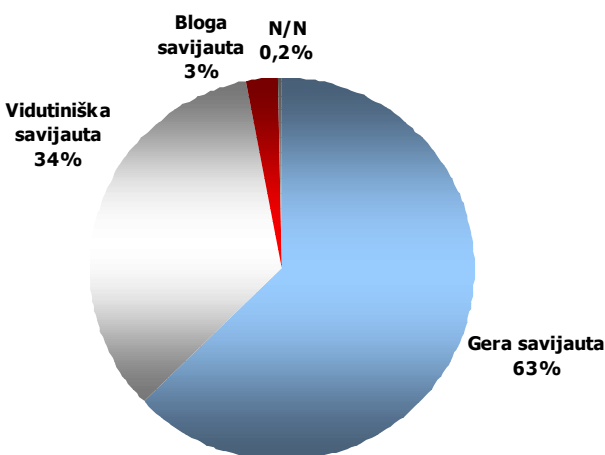
Vienas jaunuolis mano, jog bendraamžiai **yra aktyvūs** („mano bendraamžiai yra aktyvūs“).

Vyresnieji (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji, mano, kad pagrindinė mažo fizinio aktyvumo priežastis yra **tinginystė bei prisirišimas prie šiuolaikinių technologijų**. Taip pat mano, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **darbas, užimantis didžiąją dalį laiko** („dirbantys neturi tam laiko“)
- ✓ **pinigų trūkumas** („dažnai fizinis aktyvumas brangiai kainuoja“).

Trys vyresnio amžiaus jaunuoliai patikino, kad jų bendraamžiai **yra fiziškai aktyvūs** („nepasakyčiau, kad mažai aktyvūs“, „galvoju, kad jaunuoliai gana fiziškai aktyvūs“, „aktyvūs, daug sportuoja“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=401)

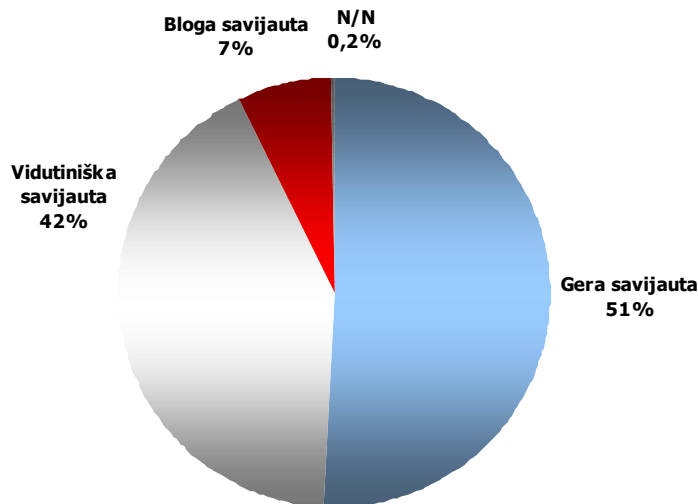
Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 13,0; t. y. apskritai Visagino savivaldybės jaunuoliai pasižymi gera fizine sveikata.

63 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 34 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 3 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=401)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 24,1; kuri patenka tarp vidutinės ir geros psichinės savijautos kategorijų.

42 proc. jaunuolių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 51 proc. šiuo atžvilgiu jaučiasi gerai. 7 proc. pasižymi bloga psichine savijauta (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,480$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyresni (19–29 m.) respondentai (Pearsono χ^2 testo $p=0,046$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **rengti susitikimus su mažo pasitikėjimo savimi problema įveikusiais žmonėmis** („kuo daugiau konferencijų su sėkmingais žmonėmis, kurie taip pat turėjo pasitikėjimo problemų“)
- ✓ **ugdyti pasitikėjimą savimi nuo pat vaikystės** („iš pat vaikystės reikia ugdyti pasitikėjimą savo jėgomis ir neabejoti savo artimaisiais“)
- ✓ **bendrauti su jaunimu** („su jaunimu daugiau bendrauti, kalbėti“, „daug bendrauti, ypač žiemą“)
- ✓ **skatinti tėvų ir vaikų bendravimą** („galbūt skatinti tėvų ir vaikų bendravimą“)
- ✓ **sudaryti palankias sąlygas mokykloje** („palankias sąlygas mokykloje“)
- ✓ **atsisakyti žalingų įpročių** („atsikratyti reikia žalingų įpročių“)
- ✓ **paremti jaunuolius** („paremti juos“).

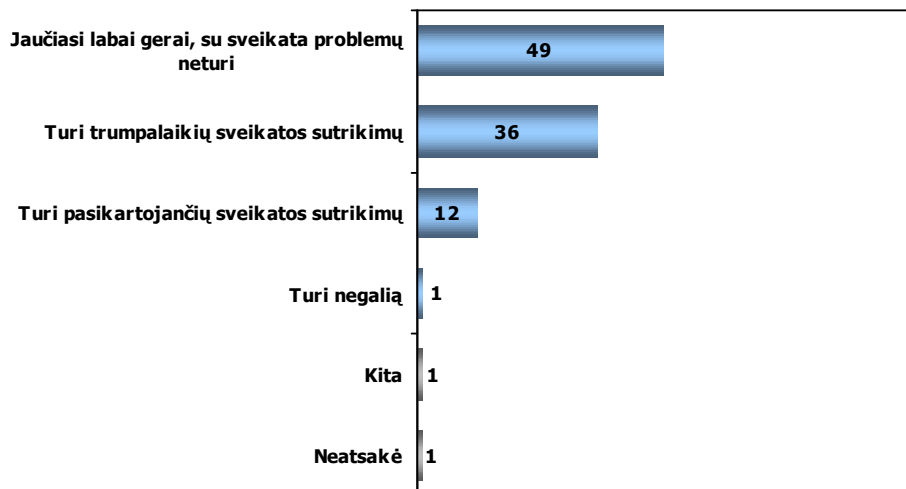
Vienas jaunuolis nemano, jog bendraamžiai blogai psichologiškai jaučiasi („kad jie gerai jaučiasi“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:

- ✓ **pasirūpinti užtikrinta darbo vieta** („reikia darbo ir ramybės, kad jo neprarasi“)
- ✓ **rengti paskaitas su psichologais** („mokyklose rengti paskaitas su psichologais“)

✓ **rečiau žiūrėti TV** („nežiūrėti televizoriaus“).

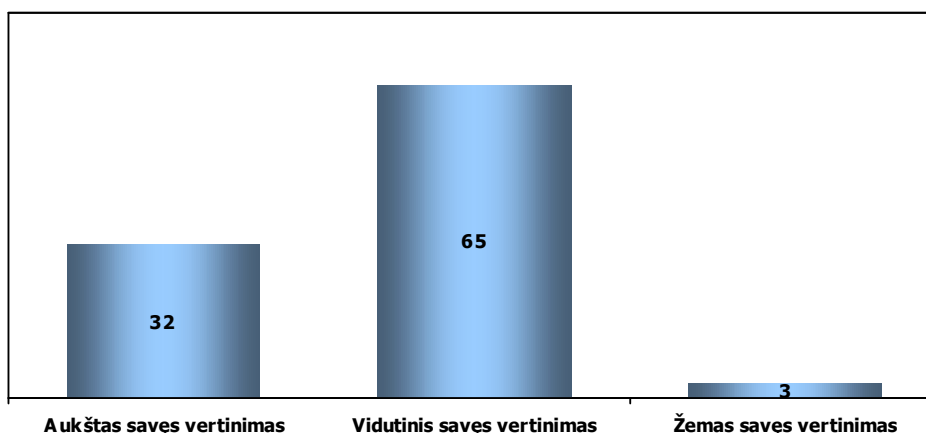
Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=401)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (49 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (36 proc.). 12 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=401)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 28,7. Tai parodo, kad Visagino savivaldybės jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

65 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 32 proc. pasižymi aukštu, 3 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp savęs vertinimo ir fizinės (Spearmano $\rho=0,136$, $p=0,006$), psichinės (Spearmano $\rho=0,242$, $p<0,001$) sveikatos suminių ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,129$, $p=0,010$) rodiklių. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys ir sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **pasitikėjimo stoka** („*nepasitikėjimas savimi*“, „*jie nepasitiki savimi bei savo jėgomis*“, „*gal jiems tiesiog trūksta pasitikėjimo savimi*“, „*jie nepasitiki savimi*“, „*nepasitiki savimi*“)
 - ✓ **aplinkinių asmenų įtaka** („*dėl kitų nuomonės, kad blogai atrodo, dėl aplinkinių žmonių*“, „*stiprus aplinkos poveikis, sumenkinami jaunuoliai*“)
 - ✓ **savęs nuvertinimas** („*nes mano, kad kiti geriau rengiasi, arba turi daugiau pinigų*“)
 - ✓ **patiriamos patyčios** („*kažkada patyrė patyčias*“).
- Vyresnieji (19–29 m.) bendraamžių prastą požiūrį į save sieja ir su šiais aspektais:
- ✓ **vyraujantis grožio kultas** („*todėl, kad susiformavęs toks požiūris į tobulą kūną, visi nori būti grožio etalonais*“)
 - ✓ **noras kritikuoti kitus** („*daugelis labai mėgsta kritikuoti kitus, taip sumažinant kitų pasitikėjimą savimi*“)
 - ✓ **draugų įtaka** („*kartais dėl draugų įtakos*“)
 - ✓ **kompleksai** („*aš manau dėl kompleksų*“).

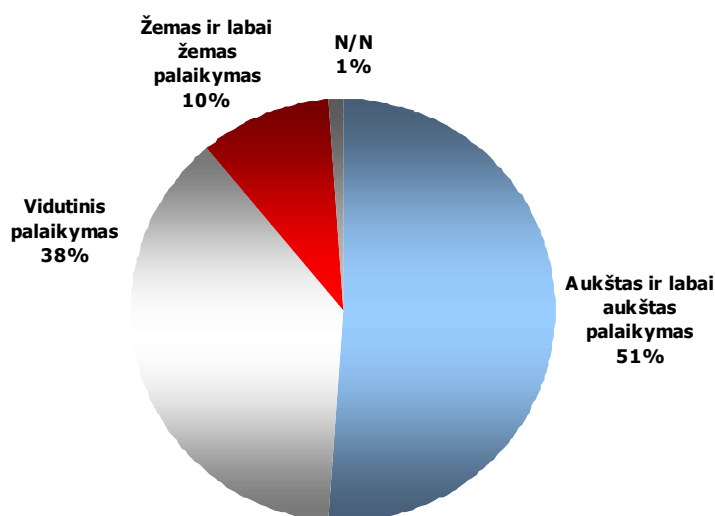
Vienas 19–29 m. amžiaus jaunuolis teigė, jog bendraamžių **požiūris į save yra labai geras** („*aš galvoju, kad požiūris į save yra net per geras*“).

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **labiau save vertinant, mylint bei pasitikint** („*kiekvienas mes esame kažkuo išskirtinis ir niekada nereikia savęs nuvertinti*“, „*pamilti save tokią, kokia esi*“, „*mažiau galvot ir ieškot savyje trūkumų, geriau prisiminti privalumus*“, „*pasitikėti savo galimybėmis ir jėgomis*“)
- ✓ **realistiškai save vertinant** („*siūlau pasižiūrėti į veidrodį ir apsikarpyti sparnus, reikia pagalvoti, kad ne vienas esi šiam pasauly, o tai kiti jaučiasi kaip pasaulio centrai*“)
- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („*nekreipti dėmesio į aplinkinių nuomonę*“, „*mažiau kreipti dėmesio į aplinkinių nuomonę*“)
- ✓ **džiaugiantis gyvenimu** („*gyvenimas gražus, gyventi, lyg tai būtų paskutinė tavo gyvenimo diena*“, „*džiaugtis gyvenimu, vertinti tai, ką turi*“)
- ✓ **dalyvaujant organizacijų veikloje** („*patarčiau daugiau dalyvauti jaunimo organizacijų veikloje*“)
- ✓ **skaitant knygas** („*skaityti daugiau psichologinių knygų*“)
- ✓ **pozityviai nusiteikiant** („*žiūrėti į gyvenimą pozityviai*“)
- ✓ **sportuojant** („*sportuoti*“).

Vienas 19–29 m. amžiaus jaunuolis mano, jog bendraamžių **požiūrio į save pagerinti neįmanoma** („*nieko nepakeisi, čia prigimtis*“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=401)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,8; t. y. vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

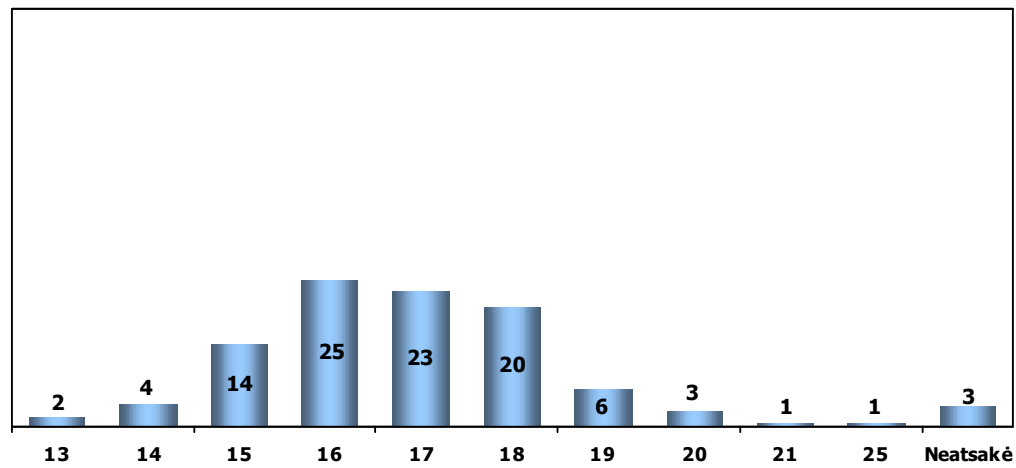
Grupei, pasižymintys vidutiniu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 51 proc. apklaustųjų, aukštu / labai aukštu – 38 proc., žemu ir labai žemu – 10 proc. tiriamųjų (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su savęs vertinimo (Spearmano $\rho=0,148$, $p=0,004$) ir psichinės savijautos (Spearmano $\rho=0,124$, $p=0,016$) rodikliais. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau psichiškai jaučiasi ir save vertina. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,169$, $p=0,001$) rodikliu. Tai rodo, kad sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys jaunuoliai susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo. Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

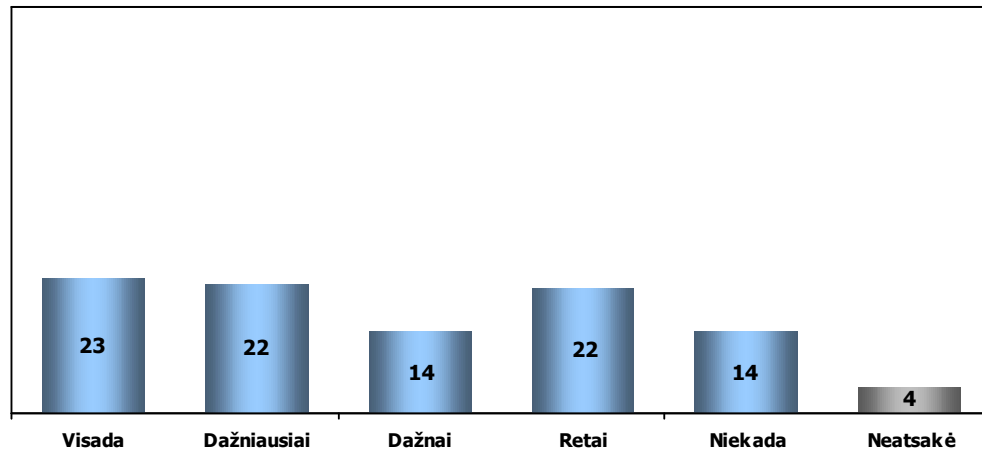
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=203)

Turėję lytinių santykių 51 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 16,8 metų.

48 proc. lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 16–17 metų. 20 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 31 proc. – būdami 18 m. ir vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

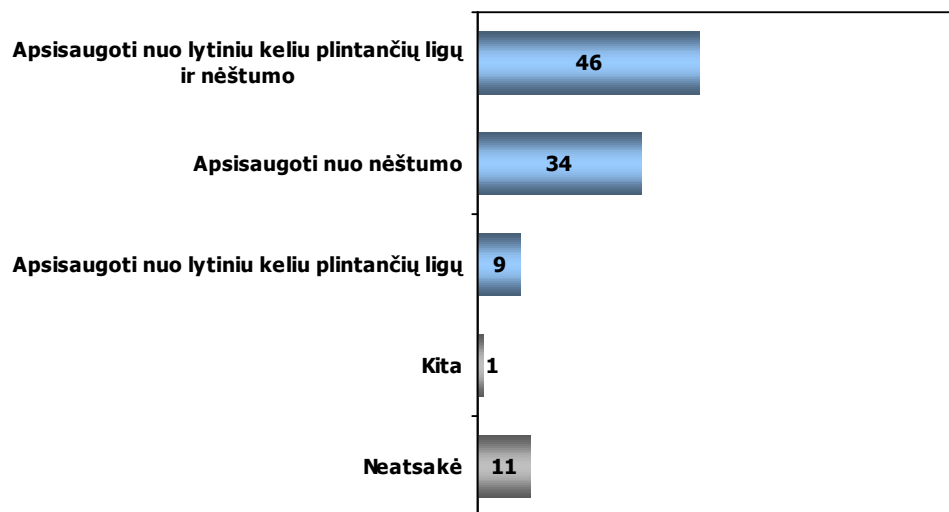
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimas kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=203)

23 proc. kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 22 proc. – dažniausiai, 14 proc. – dažnai. 22 proc. respondentų nurodė, kad kontracetinėmis priemonėmis naudojasi retai, 14 proc. jomis išviso nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

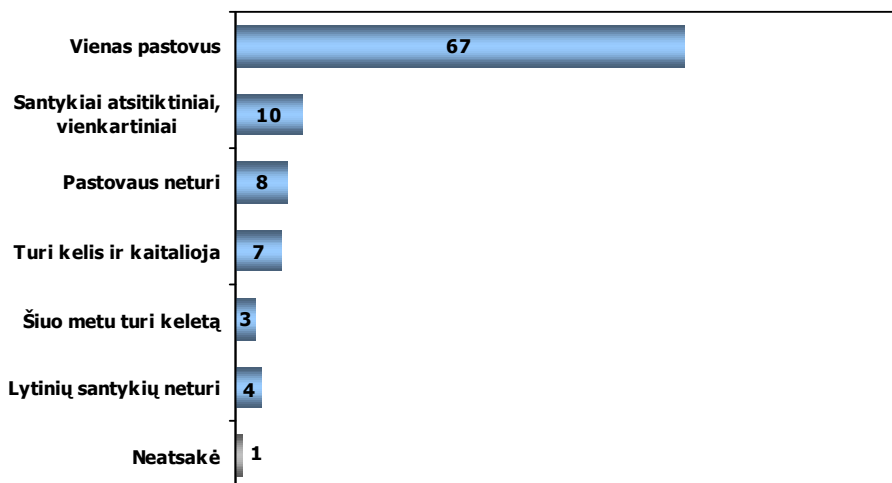
3.13.3 paveikslas. Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=203)

Dažniausiai (46 proc.) kontracetinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 34 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 9 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontracetines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja moterys, o vyrai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Tik apsauga nuo nėštumo dažniau rūpi vyriausiems (24–29 m.) tyrimo dalyviams (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=203)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (67 proc.). Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 10 proc. apklaustųjų. Tiek pat (10 proc.) šiuo metu turi kelis partnerius (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad norint, jog bendraamžiams nestigtų informacijos apie lytinius santykius, reikia:

- ✓ **rengti specialias pamokas mokyklose** („rengti mokyklose seminarus vaikams apie tai“, „mokyklose turi būti rengiamos paskaitos, ne tokios, kur pasako – nesimylėk, užsikrėsi AIDS, o rimtos, kuriose būtų kalbama tikrai tikrais faktais“, „vesti pamokas“, „dažniau vesti pažintines paskaitas“)
- ✓ **teikti informaciją per TV** („aiškinti per televiziją“)
- ✓ **rengti renginius** („rengti renginius apie tai“).

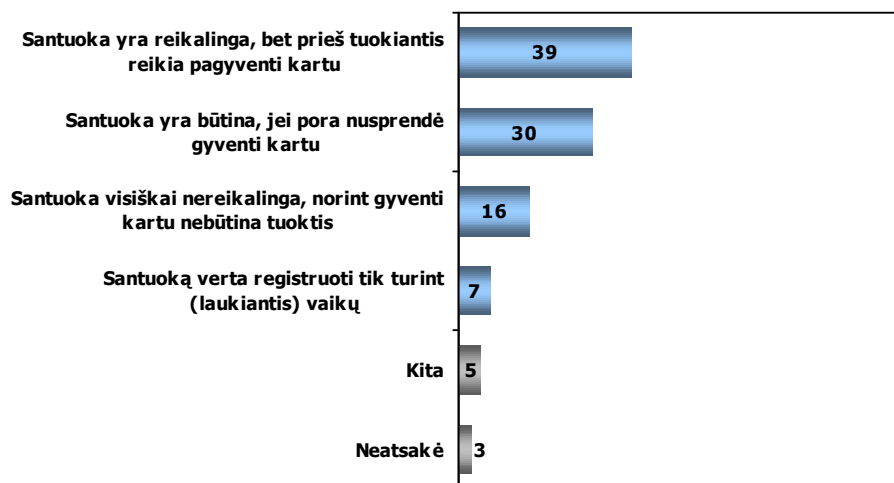
Du 14–18 m. amžiaus jaunuoliai patikino, kad **informacijos jiems netrūksta** („man atrodo, jau yra pakankamai informacijos“, „netrūksta informacijos“).

Vyresnio amžiaus (19–29 m.) jaunuoliai mano, kad informacijos apie lytinius santykius bei šeimos planavimą gali suteikti:

- ✓ **praktiniai užsiėmimai** („nebent reikėtų praktinių užsiėmimų“)
- ✓ **reklama** („daugiau reklamos“).

Vis dėlto pusė 19–29 metų amžiaus informantų patikino, jog **informacijos aptariama tema yra pakankamai** („informacijos užtenka“, „jie ir taip žino pakankamai“, „skaityu, kad informacijos pakankamai. Kas domisi, tas žino viską“, „aš manau, kad šiais laikais šios informacijos yra pakankamai daug“, „pakanka“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=401)

39 proc. Visagino savivaldybės jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 30 proc. mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 16 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga. 7 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

Jauniausi (14–18 m.) apklaustieji dažniau mano, kad santuoka reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu, vyriausi (24–29 m.) – kad santuoka reikalinga, jei pora nusprendė gyventi kartu, o vidurinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) respondentai – kad santuoka visiškai nereikalinga (Pearsono χ^2 testo $p=0,022$).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas, meilė** („supratimas, ramybė, meilė“, „tarpusavio supratimas“, „meilė“, „supratimas ir meilė“, „tarpusavio supratimas“, „pasitikėjimas“)
- ✓ **žalingų įpročių neturėjimas** („kad visa šeima neturėtų žalingų įpročių“)
- ✓ **geri tarpusavio santykiai** („geri tarpusavio santykiai“)
- ✓ **kantrybė** („kantrybės reikia daugiau“)
- ✓ **sutarimas** („nesipykti“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS VISAGINO SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti iškylančias problemas vertintina tarp geros ir vidutiniškos. Saugumo jausmas mokyklose vertintinas kiek geriau. Nors statistinė dauguma mokykloje jaučiasi užtikrintai ir sugeba adekvačiai spręsti kylančias problemas, egzistuoja didelė grupė moksleivių (38 proc.), kurių mokymosi aplinka šių kertinių poreikių neužtikrina.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad geros savijautos problemas dažniausiai lemia psichologinio ir fizinio smurto apraiškos mokykloje.

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems dažnai nėra prieinamos.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti saugios aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokinių tarpusavio santykių bei smurto apraiškų mokyklose problemoms spręsti. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.). Taip pat tikslinga skirti didesnę dėmesį jaunimo profesiniam orientavimui.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis.

43 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Vis dėlto dauguma jų pripažįsta patiriantys studijų ir darbo derinimo sunkumų.

Pusė studijuojančiųjų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Kitas studijų tęsimo alternatyvas (studijas kitoje srityje ar užsienyje) svarsto apie 14–18 proc. studentų.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams sudaryti sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys pilną darbo dieną. Vos 37 proc. dirbančių jaunuolių dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą: dažniau dirbama pagal specialybę. Įdomu tai, jog įsidarbinimo procese pasinaudojusieji asmeninėmis pažintimis lengviau susitvarko su iššūkiais darbe.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama pakankamai gerai.

30 proc. dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys jokie darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per darbo biržą. Pažymėtina, jog jauni bedarbiai darbo paieškose nėra išrankūs: tiek Lietuvoje, tiek užsienyje dažniausiai ieškoma bet kokio darbo.

Su verslumo politika susipažinę 15 proc. jaunuolių. 14 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis užimtumas (mokslų / darbų krūvis), bendraminčių trūkumas, laisvalaikio leidimo vietų stygius. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms – būstui, vaiko priežiūrai ir t.t.

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga

naujas pažintis, tačiau tik 31 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe.

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, pasitarti, turiningai praleisti laisvalaikį, pasisemti gerų emocijų, sulaukti jų pagalbos, patarimų, turėti artimą žmogų.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 43 proc. apklaustųjų, o beveik pusės respondentų pasitenkinimo kaimynyste rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra jaunimo „susiskaldymas“, žalingi įpročiai, nusikalstamumas, nedarbas, pramogų stygius.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 12 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 12 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 34 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybinio tyrimo dalyvių nuomone, geras gyvenimo sąlygas užtikrina stabilus darbas, geri santykiai šeimoje, savęs realizavimas.

Tyrime dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinių organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

6 proc. dalyvauja NVO veikloje, 13 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinamas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į

savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

71 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 20 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėities taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 24 proc. respondentų. Visgi daugumos (69 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 45 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Pastebėta, jog narkotikus vartojantys jaunuoliai taip pat dažniau rūko. Tai rodo, jog rūkalai ir narkotikai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 19 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra mažesnė nei turinčių per mažą svorį, tad šiuo metu aktualesnė per mažo merginų svorio problema. Vis dėlto tikėtina, jog vyresniame amžiuje ši problema taps mažiau aktuali, nes tokia tendencija pastebima: per mažas svoris dominuoja jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje. Dietų bent retkarčiais laikosi 25 proc. jaunuolių (dažniau merginų).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: nesveiko maisto pasiūla, prioritetų skyrimas skoninėms maisto savybėms, sveikos mitybos įgūdžių stoka, finansinis nepriteklus, laiko trūkumas.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine ir psichine savijauta pasižymi tik kiek daugiau nei pusė (52-57 proc.) apklaustųjų. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) fiziškai ir psichiškai jaučiasi.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas gana aukštas: 28 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dažniausiai jaunuoliai turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau nemaža dalis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Kokybinio tyrimo metu jaunuoliai pageidavo didesnės informacijos apie lytinius santykius prieinamumo, atviresnio kalbėjimo, diskutavimo specialių paskaitų šia tema.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos tiek į mokyklinio amžiaus jaunuolius, tiek į jaunas šeimas. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema jaunoms šeimoms, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.